

Jaarverslag

Inhoudsopgave

Woord van het bestuur	2
Belangrijke cijfers	3
Organisatie	5
Wie zaten er in 2017 in het bestuur?	7
Wat doen de bestuurscommissies?	9
Welke organen heeft het fonds nog meer?	11
Verslag van het bestuur	13
Communicatie	13
Financieel beleid	15
Beleggingen	21
Risicobeheer	28
Veranderingen in de regels	34
Pensioenbeheer	35
Goed pensioenfondsbestuur	37
Intern toezicht	39
Oordeel van het verantwoordingsorgaan	42
Vaststelling van het bestuursverslag door het bestuur	48
Jaarrekening	49
Balans per 31 december 2017	50
Staat van baten en lasten over 2017	51
Kaastroomoverzicht over 2017	53
Algemene toelichting	54
Toelichting op de balans	64
Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen	85
Toelichting op de staat van baten en lasten	86
Vaststelling van het jaarverslag door het bestuur	93
Overige gegevens	94
Statutaire regeling voor de bestemming van het saldo van baten en lasten	95
Actuariële verklaring	96
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	98

Woord van het bestuur

Voor u ligt het jaarverslag van Pensioenfonds schoonmaak- en glazenwassersbedrijf.

Het fonds vindt het belangrijk om zo goed mogelijk te werken. Dat doen we door de kosten voor de administratie van uw pensioen en het beleggen van uw pensioengeld zo laag mogelijk te houden.

Daarom willen we zoveel mogelijk via e-mail of via mijn.pensioenschoonmaak.nl communiceren. Dat scheelt heel veel brieven. Door het geld dat we hiermee besparen houden we meer over voor uw pensioen. In 2017 hebben al heel veel mensen gezegd dat ze liever een e-mail dan post ontvangen. In 2018 willen we met nog meer deelnemers te e-mailen.

We proberen het pensioengeld ook beter en goedkoper te beleggen. Daarom hebben we de beleggingsportefeuille aangepast. Door de stijgende rente hadden we een hogere dekkingsgraad aan het einde van 2017. Zo kunnen we uw pensioen beter betalen. Het is nog steeds niet makkelijk om voldoende dekking te hebben, maar het gaat steeds beter. We geven daar heel veel aandacht aan, ook in 2018.

Als u vragen over pensioen heeft, willen we die zo goed mogelijk beantwoorden. Dat kan via onze Facebook-pagina <https://nl-nl.facebook.com/pensioenschoonmaak/>, onze website www.pensioenschoonmaak.nl en <https://mijn.pensioenschoonmaak.nl>. We zijn ook bezig om te kijken hoe we u het beste persoonlijk kunnen informeren. Als u vragen heeft, stel ze. Pensioen is belangrijk, denk er goed over na, daar kunnen we u bij helpen.

Het bestuur

Belangrijke cijfers

(bedragen in duizenden euro's)

Hieronder ziet u de belangrijkste cijfers van BPF Schoonmaak. U ziet hoe het ging in 2017, maar ook hoe het ging in de jaren daarvoor.

	2017	2016	2015	2014	2013
Aantal werkgevers en werknemers					
Aantal aangesloten werkgevers in jaar	3.647	3.579	3.638	3.570	3.578
Aantal aangesloten werkgevers einde jaar	3.347	3.317	3.323	3.274	3.250
Aantal actieve deelnemers in jaar	153.424	146.836	137.837	139.189	142.909
Aantal actieve deelnemers einde jaar	124.219	120.075	118.147	117.178	120.473
Aantal gewezen deelnemers einde jaar	376.615	364.672	354.924	343.007	335.012
Aantal pensioengerechtigden (einde jaar)					
Ouderdomspensioen	22.180	20.096	18.215	17.643	15.856
Partnerpensioen	3.526	3.318	3.080	2.996	2.764
Wezenpensioen	232	234	222	218	219
Arbeidsongeschiktheidspensioen	529	565	609	645	678
Prepensioen	0	0	1	5	7
Opbouwpercentage per dienstjaar					
Ouderdomspensioen	1,701%	1,701%	1,701%	1,67%	1,75%
Premie (als percentage van de pensioengrondslag)					
Ouderdomspensioen	20,10%	20,10%	20,10%	20,75%	21,00%
Overgangsregeling	1,30%	1,30%	1,30%	1,30%	0,90%
Pensioenuitvoering (bedragen in duizenden euro's)					
Feitelijke premie	200.673	200.845	188.980	185.770	185.859
Zuivere kostendeekkende premie	279.825	258.507	216.606	172.328	189.505
Gedempte kostendeekkende premie	189.903	195.790	169.710	153.522	155.785
Uitkeringen en afkopen	58.401	52.179	48.858	50.420	50.060
Pensioenuitvoeringskosten	16.222	17.223	15.657	14.969	16.715

	2017	2016	2015	2014	2013
Beleggingen (bedragen in duizenden euro's)					
Belegd vermogen	4.836.610	4.471.268	3.999.790	3.901.879	2.893.141
Opbrengst beleggingen [1]	204.519	366.611	-38.689	772.058	-58.581
Beleggingskosten	4.943	5.101	5.085	4.651	5.326
Beleggingsrendement	4,5%	7,2%	1,5%	10,1%	2,4%
Beleggingsrendement, incl. risicoafdekking	4,6%	9,2%	-0,9%	25,5%	-2,1%
Beleggingsrendement benchmark	4,1%	6,9%	1,3%	9,5%	2,1%
Z-score	0,30	0,29	0,18	0,43	0,25
Performancetoets [2]	0,65	0,49	0,55	0,47	0,46
Vermogen, verplichtingen en solvabiliteit (bedragen in duizenden euro's)					
Pensioenvermogen	4.791.116	4.455.022	3.951.098	3.894.576	2.872.898
Pensioenverplichtingen	4.794.825	4.685.017	4.061.801	3.576.473	2.705.174
Stichtingskapitaal en reserves	70.894	-168.969	-59.466	318.103	230.035
Vereist eigen vermogen	878.843	829.511	737.473	439.243	294.349
Reservetekort of overschot	-882.552	-1.059.506	-848.176	-121.140	-126.625
Vervangende interest (RTS) verplichtingen	1,6%	1,5%	1,8%	2,1%	2,9%
Duratie verplichtingen (in jaren)	23	24	25	23	21
Aanwezige dekkingsgraad	99,9%	95,1%	97,3%	108,9%	106,2%
Vereiste dekkingsgraad	118,3%	117,7%	118,2%	112,3%	110,9%
Reële dekkingsgraad	79,5%	73,6%	80,0%	69,1%	65,8%
Beleidsdekkingsgraad	99,1%	90,9%	100,1%	108,4%	n.v.t
Aanpassing (opgebouwde) pensioenen					
Toeslag actieven	0,0%	0,0%	0,0%	0,31%	0,0%
Toeslag inactieven	0,0%	0,0%	0,0%	0,31%	0,0%

[1] De opbrengst beleggingen onder aftrek van kosten vermogensbeheer is 199.576

[2] De performancetoets kan als gehaald worden beschouwd indien deze hoger is dan -1,28.

Organisatie

Wat is BPF Schoonmaak?

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Schoonmaak- en Glazenwassersbedrijf (BPF Schoonmaak) bestaat sinds 4 januari 1968 en is gevestigd in Amsterdam. Het fonds is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel in Utrecht onder nummer 41177936. Het fonds is aangesloten bij de Pensioenfederatie. De Pensioenfederatie is de belangenorganisatie voor alle pensioenfondsen in Nederland.

Wat doet BPF Schoonmaak?

Wij keren pensioen uit aan onze deelnemers en gepensioneerden. Deelnemers zijn:

- werknemers die pensioen opbouwen bij BPF Schoonmaak
- (ex-)werknemers die eerder pensioen opbouwden bij BPF Schoonmaak

Gepensioneerden zijn mensen die een uitkering van het fonds ontvangen.

Bent u werknemer in de schoonmaaksector? Dan ben u automatisch aangesloten bij BPF Schoonmaak. Dan betalen u en uw werkgever premie voor uw pensioen. Wij beheren en beleggen dit geld en betalen er de pensioenen van. Dat is niet alleen ouderdomspensioen. Als u komt te overlijden, krijgen uw partner en kinderen misschien pensioen van ons. Dat zijn het partnerpensioen en wezenpensioen. En kunt u niet meer werken, omdat u arbeidsongeschikt bent? Dan bouwt u bij ons misschien pensioen op zonder premie te betalen.

Organisaties die samenwerken in BPF Schoonmaak

BPF Schoonmaak heeft een bestuur en een verantwoordingsorgaan. De mensen in het bestuur en het verantwoordingsorgaan vertegenwoordigen de werkgevers, werknemers en gepensioneerden. Zij komen uit de volgende organisaties:

- namens de werkgevers: Ondernemersorganisatie Schoonmaak- en Bedrijfsdiensten (OSB)
- namens de werknemers: FNV en CNV Vakmensen
- één bestuurslid en één lid van het verantwoordingsorgaan vertegenwoordigen de gepensioneerden. Het lid van het verantwoordingsorgaan is voorgedragen door de ANBO. Het bestuurslid dat de gepensioneerden vertegenwoordigt is voorgedragen door de FNV.

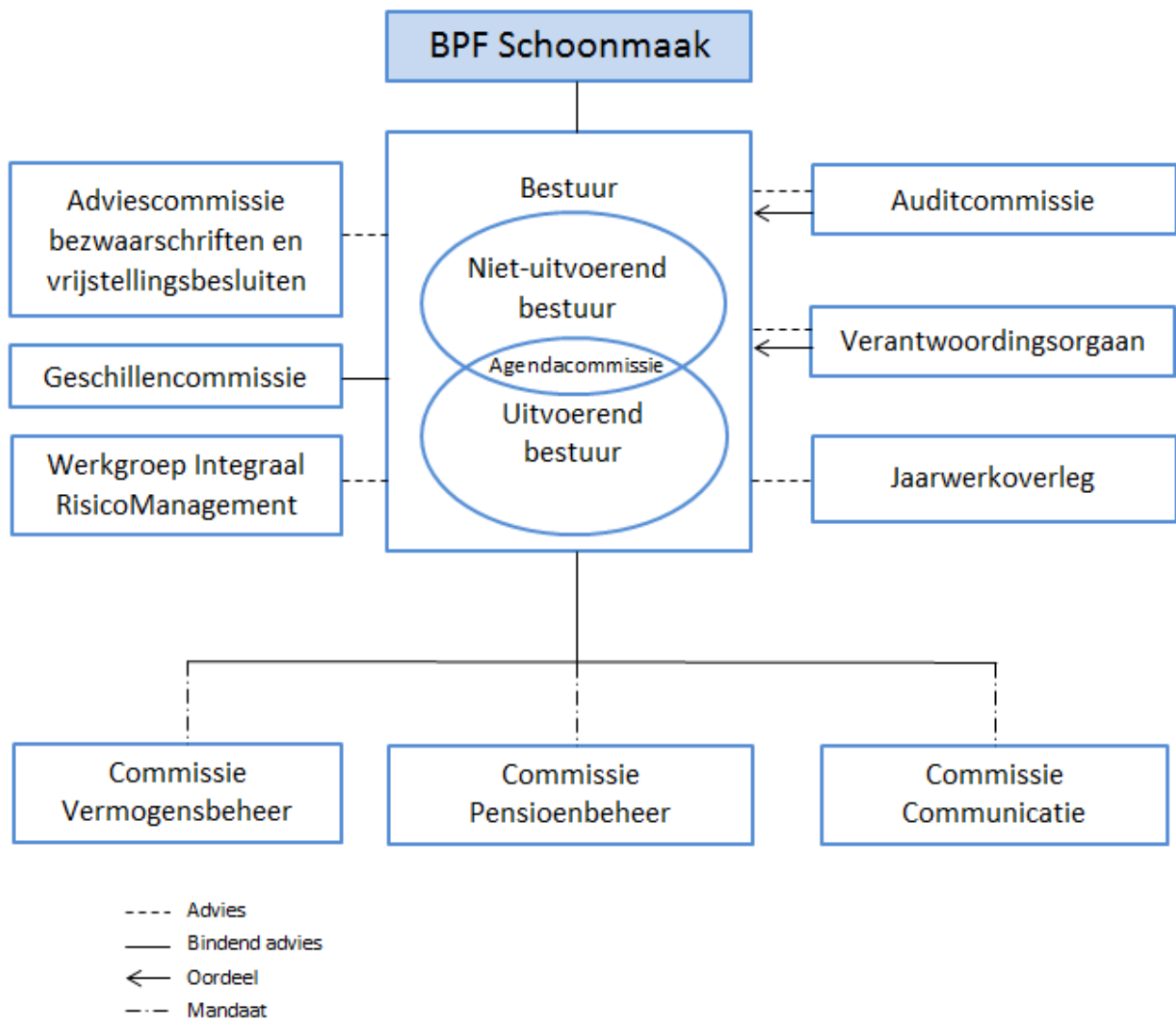
Bestuursmodel

Het bestuur bestaat uit negen mensen. Gezamenlijk zijn zij verantwoordelijk voor het fonds. Zij nemen samen alle beslissingen.

Het bestuur heeft twee uitvoerend bestuurders. Die zijn onafhankelijk. Zij zorgen voor de dagelijkse gang van zaken van het fonds.

Het bestuur heeft ook zeven niet-uitvoerend bestuurders. Deze bestuurders controleren wat het uitvoerend bestuur doet. En ze bekijken of de manier waarop alles loopt, goed is. Of dat er dingen beter kunnen. Eén van de niet-uitvoerend bestuurders is een onafhankelijk voorzitter. De andere zes bestuursleden zijn vertegenwoordigers van de werkgevers- en werknemersorganisaties waarmee het pensioenfonds samenwerkt. Twee vertegenwoordigen de deelnemers, drie de werkgevers en één de gepensioneerden.

Op afbeelding 1 ziet u hoe het bestuur van BPF Schoonmaak in elkaar zit.

Wie zaten er in 2017 in het bestuur?

Bestuur

Bestuursleden worden benoemd voor vier jaar. Die periode kan het bestuur twee keer verlengen met vier jaar. Het is niet de bedoeling dat bestuursleden allemaal tegelijk aftreden. Dat doen ze om de beurt.

Niet-uitvoerend bestuur

	Functie in bestuur	Sinds	Tot	Namens	Geboortejaar
Bert van de Belt	Onafhankelijk voorzitter	01-01-2016	01-01-2020		1950
Evelyne Simons	Bestuurslid	01-01-2013	01-01-2021	OSB	1973
Thérèse Schets*	Bestuurslid	01-09-2014	01-01-2019	FNV, Pensioengerechtigden	1953
Ruud Sprenkels**	Bestuurslid	01-01-2014	01-01-2018	OSB	1952
Daan Muusers	Bestuurslid	01-09-2014	01-01-2019	FNV	1957
Harm Roeten	Bestuurslid	01-01-2013	01-01-2021	CNV Vakmensen	1961
Esther von Weiler	Bestuurslid	01-01-2015	01-01-2019	OSB	1969

* Mw. Schets vertegenwoordigt in het bestuur de gepensioneerden. Zij treedt af per 1 januari 2019. Daarom heeft het bestuur na de zomer van 2017 een oproep gedaan via de website. En heeft het een brief geschreven aan organisaties van gepensioneerden. Het bestuur heeft één geschikte kandidaat gevonden. De kandidaat zal na een inwerkperiode worden voorgedragen aan DNB. De kandidaat zal worden benoemd tenzij DNB niet instemt met de benoeming.

** Op 21 december 2017 is de heer Sprenkels op voordracht van OSB herbenoemd als niet-uitvoerend bestuurder van BPF Schoonmaak, tot 1 januari 2022.

Uitvoerend bestuur

	Functie in bestuur	Sinds	Tot	Namens	Geboortejaar
Elly Kwakkelstein	Uitvoerend bestuurslid	23-11-2011	01-06-2019	OSB, FNV en CNV Vakmensen	1953
Walther Schapendonk-van Horne	Uitvoerend bestuurslid	14-02-2017	01-01-2021	OSB, FNV en CNV Vakmensen	1968

Het bestuur krijgt hulp van commissies. Dat zijn:

- de Agendacommissie
- de commissie Vermogensbeheer
- de commissie Pensioenbeheer
- de commissie Communicatie

Andere commissies of werkgroepen zijn:

- het verantwoordingsorgaan
- de auditcommissie
- de geschillencommissie
- de werkgroep Integraal Risicomanagement (IRM)
- jaarwerkoverleg

BPF Schoonmaak werkt samen met:

- APG Rechtenbeheer N.V. voor de pensioenadministratie, -communicatie en bestuursondersteuning
- Achmea Investment Management (AIM) voor het vermogensbeheer
- Northern Trust Global Services Limited voor het bewaren van de beleggingen
- Compliance-i-Consultancy als compliance officer
- Syntrus Achmea Pensioenbeheer als adviserend actuaris
- Mercer als certificerend actuaris
- Deloitte Nederland als accountant voor de controle van het jaarwerk

Wat doen de bestuurscommissies?

Agendacommissie

In de Agendacommissie zitten het uitvoerend bestuur en drie leden uit het niet-uitvoerend bestuur waaronder de onafhankelijk voorzitter. Iedere maand overleggen zij met elkaar over de dagelijkse gang van zaken.

Commissieleden

- Bert van de Belt (voorzitter)
- Thérèse Schets
- Evelyne Simons
- Elly Kwakkelstein
- Walther Schapendonk-van Horne

Commissie Communicatie

Het bestuur heeft een communicatiebeleid waarin staat hoe BPF Schoonmaak pensioenzaken het best kan uitleggen. De commissie Communicatie besluit hoe binnen dat beleid de communicatie wordt uitgevoerd. Daarnaast adviseert de commissie het bestuur over nieuwe plannen voor de korte termijn en voor de lange termijn. In het hoofdstuk Communicatie op pagina 13 leest u wat de commissie Communicatie in 2017 heeft gedaan.

Commissieleden

- Esther von Weiler (voorzitter)
- Daan Muusers
- Elly Kwakkelstein

Commissie Vermogensbeheer

Het bestuur heeft een beleggingsbeleid waarin staat hoe BPF Schoonmaak het geld het best kan beleggen. De commissie Vermogensbeheer besluit binnen dit beleid hoe wordt belegd. De commissie adviseert het bestuur over nieuwe onderwerpen en wijzigingen in het beleggingsbeleid. In het hoofdstuk Beleggingen op pagina 21 leest u wat de commissie Vermogensbeheer in 2017 heeft gedaan.

Commissieleden

- Thérèse Schets (voorzitter)
- Ruud Sprenkels
- Walther Schapendonk-van Horne
- Marion Verheul (onafhankelijk beleggingsadviseur)

Commissie Pensioenbeheer

De commissie Pensioenbeheer houdt in de gaten of uw opgebouwde pensioen goed wordt vastgelegd. En of het goed wordt uitgekeerd wanneer dat mag. Ook adviseert de commissie het bestuur over nieuwe plannen en persoonlijke zaken, waarover nog geen beleid is vastgesteld. In het hoofdstuk Pensioenbeheer op pagina 35 leest u wat de commissie Pensioenbeheer in 2017 heeft gedaan.

Commissieleden

- Harm Roeten (voorzitter)
- Esther von Weiler
- Daan Muusers
- Elly Kwakkelstein
- Evelyne Simons

Welke organen heeft het fonds nog meer?

Verantwoordingsorgaan

In het verantwoordingsorgaan zitten vier vertegenwoordigers van de werknemers, één vertegenwoordiger van de gepensioneerden en één vertegenwoordiger van de werkgevers. Zij adviseren het bestuur. Het bestuur vertelt aan het verantwoordingsorgaan wat het bestuur doet, hoe het dat doet en waarom. Het verantwoordingsorgaan mag hierover zijn mening geven. Het verantwoordingsorgaan gebruikt voor zijn mening het jaarverslag, de jaarrekening, en andere informatie, waaronder de bevindingen van het intern toezicht. Deze mening staat altijd in het jaarverslag. Daar staat ook de reactie van het bestuur op deze mening. Dit leest u op pagina 42.

Verantwoordingsorgaan

	Functie	Sinds	Tot	Namens	Geboortejaar
Eef Collignon	Voorzitter	01-07-2014	01-07-2018	OSB	1946
Marion Blok-Kok	Lid	01-07-2014	01-07-2020	FNV	1952
Hans van Schoor *	Lid	01-07-2014	01-07-2021	CNV Vakmensen	1949
Trudy Schriemer **	Lid	01-07-2014	01-07-2021	ANBO	1948
Herman Smeets	Lid	01-07-2014	01-07-2019	FNV	1953
Samir Amachraa	Lid	01-01-2016	01-01-2020	FNV	1970

* CNV heeft dhr. Van Schoor voor herbenoeming als lid van het VO voorgedragen.

Het VO heeft dhr. Van Schoor herbenoemd voor een periode van 4 jaar, ingaande op 1 juli 2017.

** ANBO heeft mw. Schriemer voor herbenoeming als lid van het VO voorgedragen.

Het VO heeft mw. Schriemer herbenoemd voor een periode van 4 jaar, ingaande op 1 juli 2017.

Het pensioenfonds stelt het verantwoordingsorgaan in de gelegenheid advies uit te brengen over:

1. het beleid inzake beloningen;
2. de vorm en inrichting van het intern toezicht;
3. het vaststellen en wijzigen van een interne klachten- en geschillenprocedure;
4. het vaststellen en wijzigen van het communicatie- en voorlichtingsbeleid;
5. gehele of gedeeltelijke overdracht van de verplichtingen van het pensioenfonds of de overname van verplichtingen door het pensioenfonds;
6. liquidatie, fusie of splitsing van het pensioenfonds;
7. het sluiten, wijzigen of beëindigen van een uitvoeringsovereenkomst;
8. het omzetten van het pensioenfonds in een andere rechtsvorm, bedoeld in artikel 18 van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek; en
9. de samenstelling van de feitelijke premie en de hoogte van de premiecomponenten.

Auditcommissie

De auditcommissie houdt in de gaten of het risicomanagement, het beleggingsbeleid en de financiële informatieverschaffing goed is geregeld. Daartoe houdt de commissie onder meer de planning en de controle van het jaarverslag en de jaarrekening in de gaten.

Commissieleden

- Ivo Frielink (voorzitter)
- Greetje Lubbi
- Caroline Wisselink

De auditcommissie komt minimaal één keer in de drie maanden bij elkaar. Daarbij wordt minimaal één niet-uitvoerend bestuurslid uitgenodigd. Dat is meestal de onafhankelijk voorzitter.

Geschillencommissie

BPF Schoonmaak heeft een geschillencommissie. Daar kunnen mensen terecht die het niet eens zijn met een beslissing van het fonds. In 2017 waren er geen geschillen. Daarom is de geschillencommissie niet bij elkaar gekomen.

Commissieleden

- Jasper van den Beld, onafhankelijk voorzitter
- Hermien Dautzenberg
- Ron Dik
- Carolien Wilms-aan 't Goor, plaatsvervangend lid

Per 1-1-2018 is de geschillencommissie opgeheven. Iedereen met een klacht over zijn pensioen of een geschil met zijn pensioenfonds kan zijn probleem voorleggen aan de Ombudsman Pensioenen. De geschillenregeling van BPF Schoonmaak was anders dan de klachten- en geschillenregeling in de pensioensector. Een afwijkende regeling is niet in het belang van de deelnemer.

Werkgroepen

Zijn er belangrijke onderwerpen die extra tijd kosten? Dan zorgt het bestuur dat er een werkgroep komt. In 2017 zijn dat het Jaarwerkoverleg en de werkgroep Integraal Risicomanagement (IRM). Het Jaarwerkoverleg kijkt mee bij het maken en voorbereiden van het bestuursverslag. De werkgroep IRM kijkt of de risicoanalyse en risicobeheersing door de commissies Pensioenbeheer, Vermogensbeheer en Communicatie en het bestuur goed en op tijd wordt gedaan. Meer informatie over de risicoanalyse en risicobeheersing leest u in het hoofdstuk Risicobeheer op pagina 28.

Verslag van het bestuur

Communicatie

BPF Schoonmaak wil graag alleen nog maar informatie digitaal versturen. Want dat bespaart geld en is beter voor het milieu. Alle belangrijke post wordt vanaf 2017 klaar gezet in MijnPensioenschoonmaak.nl. In 2017 zagen we dat steeds meer mensen hun pensioenzaken online regelen. Maar we moeten nog veel doen om een volledig digitaal pensioenfonds te worden.

Toestemming voor digitale post

In 2017 hebben we alle deelnemers een brief gestuurd. Daarin vertelden we dat we alle belangrijke post alleen nog digitaal gaan versturen. Deelnemers die toch post op papier willen krijgen, konden dit doorgeven. Zij krijgen hun belangrijke post op papier.

Mijn.pensioenschoonmaak.nl

Alle belangrijke post zetten wij klaar in mijn.pensioenschoonmaak.nl. Hier kunt u ook berekenen hoeveel pensioen u krijgt. En u kunt hier ook uw pensioen aanvragen. Nog niet iedereen doet dit. Maar we zien wel dat steeds meer deelnemers hun pensioen digitaal aanvragen. We moeten wel meer acties doen om nog meer deelnemers hun pensioen digitaal te laten aanvragen.

Website

Wij vinden het belangrijk dat iedereen toegang heeft tot de informatie op onze website. Dus ook mensen die slecht of niet kunnen zien of mensen die kleurenblind zijn. We hebben onze website aangepast. Ook in 2017 hebben we het keurmerk 'Drempelvrij' gekregen.

Facebook

In 2016 zijn we gestart met onze Facebookpagina. Dat gaat erg goed. Meer dan 2500 mensen vinden onze pagina leuk. Als we berichten plaatsen krijgen we leuke reacties. Soms ook kritisch. Maar dat is goed. Want dan weten we wat u van ons vindt.

Pensioenkrant alleen nog digitaal

Vanaf 2017 versturen we de pensioenkrant alleen nog maar digitaal. De krant wordt goed gelezen. En we kunnen nu ook video's maken van de interviews. Dat werkt goed. Uit onderzoek weten we dat de Pensioenkrant helpt om pensioen te begrijpen.

Pilot SMS

In juni hebben wij het Uniform Pensioenoverzicht (UPO) verstuurd. Het overzicht laat zien welk bedrag je kunt verwachten als je met pensioen gaat of arbeidsongeschikt wordt. Deelnemers waarvan wij het 06-nummer hebben, hebben toen een SMS ontvangen. Daarin stond dat hun UPO in Mijnpensioenschoonmaak.nl te vinden is. Daarna hebben we onderzocht of de mensen het prettig vinden om een SMS te ontvangen. De meeste mensen vonden dit inderdaad prettig en hebben het UPO bekeken.

Onderzoek

Gaat u met pensioen? Dan moet u een aantal keuzes maken. We vinden het belangrijk dat u goed begrijpt welke keuzes u moet maken. En welke gevolgen deze keuzes hebben voor uw pensioen. Daarom hebben we onderzocht of u onze informatie begrijpt. Veel mensen die net gepensioneerd zijn of die vlak voor hun pensioen staan, hebben hun mening gegeven. We weten nu wat we goed doen en wat we beter moeten doen. Doordat de AOW leeftijd steeds verder omhoog gaat wordt het steeds belangrijker om goed na te denken wanneer je met pensioen gaat.

In 2018 gaan we dit doen:

- we gaan acties doen om meer e-mailadressen en 06-nummers te werven
- we gaan werkgevers en vakbonden op Schiphol helpen schoonmakers persoonlijk te informeren over pensioen
- we blijven de digitale Pensioenkrant versturen
- we willen nog meer schoonmakers bereiken via Facebook
- we willen de 62+ doelgroep nog beter informeren

Financieel beleid

Financiële situatie in 2017

2017 was een goed jaar voor BPF Schoonmaak. De beleggingen stegen van 4,5 miljard euro naar 4,8 miljard. Dat is een stijging van ongeveer 7 procent: dit kwam door de inleg van pensioenpremies en door 4,6 procent beleggingsrendement. Maar de rente was nog steeds erg laag, waardoor we nog steeds meer geld nodig hebben om nu en later de pensioenen te kunnen betalen.

Geld voor uitbetalen pensioenen

Wij moeten geld uitbetalen aan iedereen die nu met pensioen is. En aan iedereen die straks met pensioen gaat. BPF Schoonmaak moet ervoor zorgen dat er voldoende geld is om al die pensioenen te kunnen betalen. Dat noemen we de 'pensioenverplichting'. Eind 2017 hadden we hiervoor 4,8 miljard euro nodig.

Dekkingsgraad

Pensioenfondsen moeten voldoende geld hebben om alle pensioenen te kunnen betalen. Dat meten we met de 'dekkingsgraad'. Als de dekkingsgraad 100 procent is, is er precies genoeg geld om alle pensioenen uit te betalen. Maar de dekkingsgraad moet hoger zijn dan die 100 procent. Want het fonds moet ook reserves hebben. Deze reserves zijn nodig als het even wat minder gaat. De reserves noemen we het eigen vermogen. De hoogte van de dekkingsgraad hangt af van:

- hoeveel geld het fonds bezit (het vermogen)
- hoeveel pensioen het fonds nu én later moet betalen (de pensioenverplichtingen)

Beleidsdekkingsgraad

De 'beleidsdekkingsgraad' is gelijk aan het gemiddelde van de dekkingsgraden van de afgelopen 12 maanden. In 2017 steeg de beleidsdekkingsgraad van 90,9 procent naar 99,1 procent. Om te kunnen indexeren moet de beleidsdekkingsgraad boven de 118,3 procent zijn. Dat herstel moeten we in 10 jaar bereiken. Als we dat niet kunnen halen, moeten we de pensioenen korten. Elk jaar rekenen we dat opnieuw door. In 2017 hoefden we niet te korten.

Reële dekkingsgraad

De reële dekkingsgraad wordt ieder jaar gepubliceerd. In de reële dekkingsgraad wordt rekening gehouden met de verwachte stijging van de prijzen. De reële dekkingsgraad geeft de verhouding weer tussen de beleidsdekkingsgraad en de dekkingsgraad waarbij volledige prijsindexatie is toegestaan. Een reële dekkingsgraad van 100 procent betekent dat een pensioenfonds de pensioenverplichtingen kan betalen en ook de pensioenen kan verhogen met de verwachte stijging van de prijzen. De reële dekkingsgraad eind 2017 was 79,5 procent.

Eigen vermogen

Het is belangrijk dat we meer geld hebben dan we aan pensioenen moeten uitbetalen. Onze bezittingen moeten dus groter zijn dan onze pensioenverplichtingen. Dan hebben we een positief eigen vermogen. Hoe hoog moet dit eigen vermogen zijn? Dat is in de wet vastgelegd. De wet zegt dat we geld opzij moeten zetten om risico's op te vangen. Hoeveel? Hiervoor heeft De Nederlandsche Bank een berekening bedacht. Met het eigen vermogen kunnen we de risico's opvangen. In het hoofdstuk Risicobeheer leggen we meer uit over de risico's.

Er staat in de Pensioenwet een 'vereist eigen vermogen' en een 'minimaal vereist eigen vermogen'. Het vereist eigen vermogen is het vermogen waarmee we het komende jaar bijna altijd alle risico's kunnen opvangen. Dat wil zeggen: in 39 van de 40 gevallen.

Minimaal vereist eigen vermogen

Het 'minimaal vereist eigen vermogen' is 4,5 procent van de pensioenverplichtingen. Dat betekent dat we een beleidsdekkingsgraad nodig hebben van 104,5 procent of hoger. Eind 2017 was ons eigen vermogen lager dan het minimaal vereist eigen vermogen.

Vereist eigen vermogen

Het 'vereist eigen vermogen' moest eind 2017 18,3 procent van de pensioenverplichtingen zijn. Dat betekent dat de beleidsdekkingsgraad 118,3 procent of hoger moet zijn. De beleidsdekkingsgraad was in 2017 99,1 procent. In 2017 was ons eigen vermogen lager dan het vereist eigen vermogen.

Tekort

Eind 2017 was ons eigen vermogen lager dan het vereist eigen vermogen maar ook lager dan het minimaal vereist eigen vermogen. Omdat het eigen vermogen lager is dan het minimaal vereist eigen vermogen is er sprake van een dekkingstekort eind 2017.

Reserves

Het fonds heeft drie reserves:

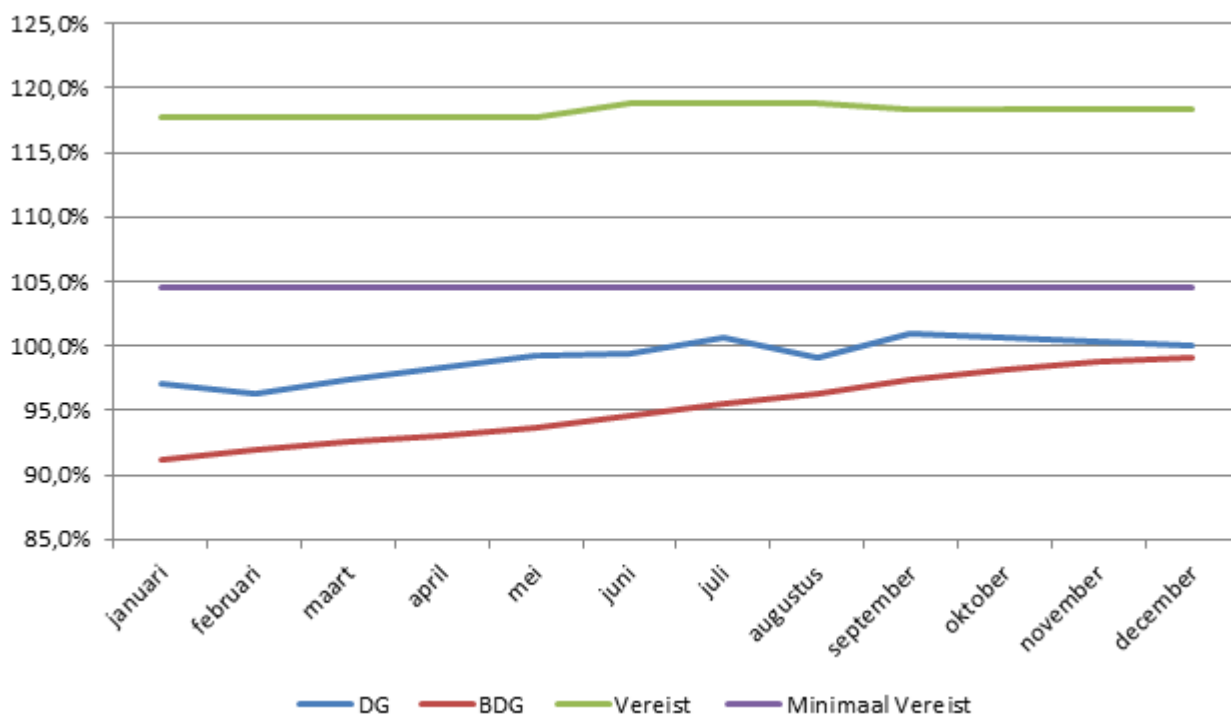
1. Om beleggingsrisico's op te vangen
2. Om andere risico's op te vangen, zoals in de uitvoering en verzekeringen
3. Om het opbouwpercentage te handhaven. Dat is nodig als de premie onvoldoende is in de toekomst

De eerste twee reserves vormen samen het eigen vermogen. Is het eigen vermogen hoger dan het vereist eigen vermogen? Dan heeft het fonds een 'vrije reserve'. In 2017 was het eigen vermogen lager. Dat betekent dat de vrije reserve negatief is.

De derde reserve hoort niet bij het eigen vermogen. Deze reserve gebruiken we om ervoor te zorgen dat we het opbouwpercentage niet hoeven te verlagen. De reserve wordt gevuld als de kosten voor de opbouw lager zijn dan we aan premie ontvangen. En de reserve wordt gebruikt als de kosten voor de opbouw hoger zijn dan we aan premie ontvangen. Deze reserve noemen we het 'premiedepot'. Ook wordt deze reserve gebruikt als we de pensioenen moeten verlagen. Deze reserve gebruiken we bij korting om de pensioenen van actieve deelnemers minder te verlagen.

Op afbeelding 2 ziet u de dekkingsgraad (DG) van BPF Schoonmaak in 2017 op de blauwe lijn. Ook ziet u de beleidsdekkingsgraad (BDG), het minimaal vereiste vermogen en het vereiste vermogen. In tabel 1 ziet u waardoor de dekkingsgraad steeg of daalde.

Afbeelding 2 Dekkingsgraad (DG) in 2017

Tabel 1 Invloed van factoren op de verandering van de dekkinggraad over 2017

	Dekkingsgraad
Stand per 31 december 2016	95,1%
Premie	-0,6%
Uitkeringen	-0,1%
Indexering	0,0%
Renteverandering	1,5%
Overrendement	4,6%
Wijziging actuariële grondslagen	0,0%
Overig	-0,6%
Stand per 31 december 2017	99,9%

Waardoor steeg de dekkingsgraad in 2017?

- De rente is belangrijk. Het pensioenfonds rekent daarmee uit of alle pensioenen betaald kunnen worden. Onze pensioenverplichtingen stijgen als de rente daalt en dalen als de rente stijgt. Als de rente daalt, moeten wij dus meer geld hebben om alle pensioenen, nu en later, te betalen. De gemiddelde rente steeg in 2017 van 1,5 procent naar 1,6 procent. Hierdoor is het bedrag dat we moesten reserveren voor pensioenen een klein beetje lager geworden. Dit zorgde voor een stijging van de dekkingsgraad van 1,5 procent.
- De waarde van onze beleggingen steeg met 4,5 procent. Maar de rente veranderde ook. En het fonds betaalt geld om zich daar tegen te beschermen. Als we deze bescherming meerekenen, is de waarde van onze beleggingen in 2017 gestegen met 4,6 procent. Dit zorgde voor een stijging van de dekkingsgraad van 4,6 procent.
- Door de lage rente zijn de kosten van pensioeninkoop hoger dan waarmee vooraf rekening is gehouden bij de bepaling van de premie voor de pensioeninkoop. Hierdoor daalde de dekkingsgraad met 0,6 procent.
- Door overige oorzaken en het resultaat op uitkeringen daalde de dekkingsgraad met 0,6 procent.

Geen indexatie

Het bestuur besluit ieder jaar of het de opgebouwde pensioenen kan verhogen. Als het bestuur de pensioenen verhoogt dan groeit het mee met de inflatie. Zodat u met uw pensioen evenveel kunt blijven kopen. BPF Schoonmaak verhoogt de pensioenen alleen als het pensioenfonds genoeg geld heeft. Ieder jaar bekijkt het bestuur of dat kan. Hier heeft het bestuur regels voor afgesproken.

Eind juni 2017 was de beleidsdekkingsgraad te laag om te indexeren. Hiervoor had de beleidsdekkingsgraad eind 2017 namelijk minimaal 118,3 procent moeten zijn. Op 30 juni 2017 was de beleidsdekkingsgraad 94,5%. Dat betekent dat we te weinig geld hebben om te indexeren.

De regels die wij hebben om te indexeren zijn:

- Beleidsdekkingsgraad < 118,3 procent: geen indexatie
- Beleidsdekkingsgraad groter dan 118,3 procent en kleiner dan 124,7 procent (TBI-grens): gedeeltelijke indexatie
- Beleidsdekkingsgraad > 124,7 procent (TBI-grens): volledige indexatie

TBI betekent 'toekomstbestendige indexatie'. De TBI-grens is de dekkingsgraad waarboven we de pensioenen volledig mogen indexeren. Eind 2017 was de TBI-grens 124,7 procent.

Haalbaarheidstoets

Het bestuur van een pensioenfonds bedenkt hoe het de financiën het best kan regelen. Dat noemen we de 'financiële opzet'. Ook moet het bestuur vaststellen welke pensioenuitkeringen het fonds verwacht te kunnen betalen. Dit is het 'verwachte pensioenresultaat'. Sinds 2015 moet ieder fonds laten zien hoe het financiële beleid en het verwachte pensioenresultaat passen bij het risico dat het fonds neemt. Dit noemen we de 'haalbaarheidstoets'.

Herstelplan

De beleidsdekkingsgraad van BPF Schoonmaak was op 31 december 2015 lager dan het vereiste eigen vermogen. In de wet is vastgelegd dat alle pensioenfondsen met een tekort een plan moeten maken om ervoor te zorgen dat de dekkingsgraad weer hoog genoeg wordt. Dat is het 'herstelplan'. Het fonds heeft daarom een nieuw herstelplan ingediend bij De Nederlandsche Bank. In het herstelplan geeft het fonds aan dat het gaat zorgen voor voldoende eigen vermogen. De Nederlandsche Bank heeft dit plan goedgekeurd.

BPF Schoonmaak had ook eind 2017 niet voldoende eigen vermogen. Daarom dient het fonds in het eerste kwartaal van 2018 een aangepast herstelplan in. Het fonds heeft gebruikgemaakt van een hersteltermijn van tien jaar. Dit is de maximale duur voor een herstelplan vanaf 2018. Uit het herstelplan volgt dat het fonds

binnen tien jaar kan zorgen voor voldoende eigen vermogen.

Wijziging financieel crisisplan

In 2012 heeft BPF Schoonmaak een financieel crisisplan opgesteld. Wij kijken regelmatig of dit plan nog klopt. Eind 2016 hebben we het plan op een aantal punten aangepast.

Pensioenopbouw gelijk gebleven

Het opbouwpercentage is per 1 januari 2017 gelijk gebleven aan 1,701 procent.

Pensioenleeftijd

De pensioenleeftijd is per 1 januari 2017 gelijk gebleven aan 67 jaar.

Premies in 2017

In het jaar 2017 was de premie 20,1 procent van de pensioengrondslag. Dit noemen we de 'feitelijke premie'. De pensioengrondslag is het deel van het salaris waarover u pensioen opbouwt. U als werknemer betaalt maximaal 10,5 procent premie. Het overige deel betaalt uw werkgever.

De werkgever betaalde in 2017 ook 1,3 procent premie voor een regeling voor werknemers die geboren zijn vóór 1956. Dit was de 'overgangsregeling'. Hun pensioenen werden door wettelijke maatregelen in 2006 lager. De overgangsregeling vult op de pensioendatum hun pensioen aan. De huidige 1,3 procent is naar verwachting niet voldoende om deze overgangsregeling te betalen. Cao-partijen hadden eind 2016 besloten om de aanspraken in de overgangsregeling te verlagen. Per 1 mei 2017 zijn deze aanspraken met 8 procent verlaagd.

Kostendekkende premie

De kosten van pensioen kunnen op verschillende manieren worden berekend:

- Eén manier is om de kosten te berekenen met de rentetermijnstructuur (RTS). Dit noemen we de 'zuivere kostendekkende premie'.
- Een andere manier is om uit te gaan van het 'verwacht reëel rendement' om schommelingen bij de vaststelling van de premie te voorkomen. Bij de bepaling van dit rendement wordt rekening gehouden met een hoger verwacht rendement dan de RTS. Dit rendement wordt verlaagd met de verwachte waardevermindering doordat producten duurder worden (inflatie). Het verwacht reëel rendement voor het pensioen 2017 is gemiddeld 2,51 procent. De berekende premie noemen we de 'gedempte kostendekkende premie'.

De premies staan in tabel 2.

Tabel 2 Berekende premies

Bedragen in duizenden euro's

	2017	2016
Zuivere kostendekkende premie	279.825	258.507
Feitelijke premie	200.673	200.845
Gedempte kostendekkende premie	189.903	195.790

De feitelijke premie is 10.770 hoger dan de gedempte kostendekkende premie. Deze 10.770 wordt toegevoegd aan het premiedepot.

Hoe de feitelijke premie is samengesteld laten we zien in tabel 3.

Tabel 3 Samenstelling feitelijke premie

Bedragen in duizenden euro's

	2017	2016
Werknemersgedeelte	104.829	104.919
Werkgeversgedeelte	95.844	95.926
	200.673	200.845

De tabellen hieronder laten zien hoe de zuivere kostendeekkende premie en de gedempte kostendeekkende premie zijn samengesteld:

Tabel 4 Samenstelling zuivere kostendeekkende premie

Bedragen in duizenden euro's

	2017	2016
Kosten pensioenopbouw	224.955	205.010
Pensioenuitvoeringskosten	16.222	17.223
Mutatie dekking voor excassokosten in Technische voorzieningen	-1.169	-1.038
Solvabiliteitsopslag	39.817	37.312
	279.825	258.507

Tabel 5 Samenstelling gedempte kostendeekkende premie

Bedragen in duizenden euro's

	2017	2016
Kosten pensioenopbouw	174.850	179.605
Pensioenuitvoeringskosten	16.222	17.223
Mutatie dekking voor excassokosten in Technische voorzieningen	-1.169	-1.038
	189.903	195.790

Beleggingen

BPF Schoonmaak belegt het pensioengeld. In ons 'beleggingsbeleid' staat hoe wij omgaan met beleggingen. In dit beleid staan de belangen van de deelnemers en gepensioneerden centraal. Op korte en lange termijn. Het is belangrijk dat onze beleggingen een goed rendement opleveren. Maar het is ook belangrijk dat we niet te veel risico nemen.

Beleggingen nu

In tabel 6 staat onze beleggingsportefeuille. Wij beleggen in aandelen, we beleggen in vastrentende waarden, vastgoed en liquide middelen. Met liquide middelen bedoelen we het geld en de waarde van beleggingen die we heel snel te gelde kunnen maken als dat nodig is.

De aandelen zijn gespreid over verschillende landen. Zo spreiden we het risico. Wij beleggen in westerse landen, in Aziatische landen en in landen met een opkomende economie. Ook beleggen we in Europese staatsobligaties, hypotheeklen, obligaties van opkomende landen en obligaties met een hoger risico.

In 2017 verkochten we de laatste kantoren uit onze vastgoedportefeuille. We beleggen nu in speciale vastgoedfondsen die zulke beleggingen voor ons doen. We beleggen niet meer in ingewikkelde zaken als infrastructuur en private equity. We verkopen de laatste beleggingen in deze twee onderdelen als we er een goede prijs voor kunnen krijgen.

In 2017 zijn wij op een andere manier gaan beleggen in obligaties en aandelen. Staatsobligaties gebruiken we voortaan alleen voor het afdekken van de rente en niet om risico te nemen. We doen daar dus geen ingewikkelde dingen meer mee. Omdat dit leidt tot minder aan- en verkopen is dit aanzienlijk goedkoper. Beleggen in aandelen doen we alleen verantwoord. Op een manier die wij belangrijk vinden voor mens en milieu. En, we beleggen 'passief'. We proberen niet om op een slimme manier nog meer resultaat te behalen. Ook dit is aanzienlijk goedkoper.

Ontwikkeling van de beleggingen

In tabel 6 ziet u de waarde van de beleggingen aan het einde van 2017. Ook ziet u hoe we het vermogen hebben verdeeld over de verschillende soorten beleggingen. Deze verdeling is anders dan de verdeling die in onze jaarrekening staat (pagina 64). Daar staan bijvoorbeeld de liquide middelen niet bij de beleggingen. Met liquide middelen bedoelen we het geld en de waarde van beleggingen die we heel snel te gelde kunnen maken als dat nodig is.

Tabel 6 De beleggingsportefeuille van het fonds

Bedragen in miljoenen euro's

	2017			2016	
	Bedrag	Percentage	Normportefeuille	Bedrag	Percentage
Aandelen	1.261	26,4%	25,0%	1.164	26,0%
Vastrentende waarden	3.060	64,1%	67,5%	2.958	66,1%
Alternatieve beleggingen	34	0,7%	1,5%	50	1,1%
Vastgoed	341	7,1%	5,5%	231	5,2%
Liquide middelen	79	1,7%	0,5%	70	1,6%
Totaal	4.775	100,0%	100,0%	4.473	100,0%
Rente- en valuta-afdekking	62			-2	
Totaal incl. rente- en valuta-afdekking	4.837			4.471	

Toelichting op de resultaten van de beleggingen

Beleggingsresultaten over 2017

Het rendement van het pensioenfonds over 2017 was 4,5 procent. Dit is zonder de waarde van onze verzekeringen tegen risico's. Als we die waarde meerekenen, was het rendement 4,6 procent. In tabel 7 ziet u hoe het in 2017 ging met onze beleggingen. Er zijn verschillende soorten beleggingen. Wij vergelijken ons resultaat met het resultaat van dezelfde soort beleggingen in de markt. Dat noemen we een 'benchmark'. De rendementen van de benchmark ziet u ook in de tabel. Van deze rendementen hebben we de kosten voor het vermogensbeheer nog niet geheel afgetrokken.

Tabel 7 Beleggingsresultaten van het fonds over 2017

	Rendement van het fonds	Rendement van de benchmark
Aandelen	10,3%	10,1%
Vastrentende waarden	1,5%	1,0%
Alternatieve beleggingen	15,7%	15,7%
Vastgoed	11,4%	11,4%
Liquide middelen	-0,2%	-0,4%
Totaal	4,5%	4,1%
Totaal inclusief valuta- en rente-afdekking	4,6%	

Resultaat op aandelen

2017 was een erg goed jaar voor aandelen. Mensen durfden weer te kiezen voor beleggingen met een hoger risico. Dat kwam omdat het weer beter gaat in de wereld en daardoor werden de hoogste standen behaald die ooit zijn bereikt.

Groot-Brittannië gaat de banden met Europa verbreken. Sinds Trump bij de Amerikaanse presidentsverkiezingen is gekozen zijn er wel risico's bijgekomen. Zo is er meerdere keren tussen Amerika en Noord Korea dreiging geweest met nucleaire wapens. Mensen die beleggen worden dan bang/onzeker, maar dit was helemaal niet te merken op de aandelenbeurs. Bijna alle aandelen deden het dus goed afgelopen jaar. Onze beleggingen in aandelen hadden in 2017 betere resultaten dan in 2016. De aandelen behaalden een rendement van 10,3 procent in 2017. Het benchmarkresultaat kwam uit op 10,1 procent. Daarmee deden we het beter dan de benchmark. In 2016 was het rendement op aandelen 9,4 procent. De benchmark was dat jaar 9,2 procent.

Resultaat op beleggingen met vaste rente

Wij beleggen het geld niet alleen in aandelen, maar bijvoorbeeld ook in vastrentende waarden. Dat zijn beleggingen waarop wij een vast bedrag aan rente ontvangen. De resultaten van deze beleggingen staan hieronder.

- Kredietwaardige obligaties: 0,6 procent. Dit is beter dan de benchmark van -0,3 procent.
- Obligaties met hoger risico: 5,2 procent. Dit is slechter dan de benchmark van 5,4 procent.
- Obligaties in opkomende landen: 3,8 procent. Dit is slechter dan de benchmark van 4,0 procent.

Resultaat op alternatieve beleggingen

Alternatieve beleggingen zijn anders dan aandelen en obligaties. Wij hebben twee soorten alternatieve beleggingen: private equity en infrastructuur. De alternatieve beleggingen behaalden in totaal een rendement van 15,7 procent. Dit was gelijk aan de benchmark van 15,7 procent.

Private equity

Private equity zijn investeringen in ondernemingen buiten de aandelenbeurzen om. BPF Schoonmaak kiest ervoor om niet meer te investeren in private equity. De bestaande portefeuilles worden afgebouwd. De beleggingen die we nu nog over hebben, houden we totdat ze aflopen. We verkopen ze eerder als we er een goede prijs voor kunnen krijgen.

De private equity beleggingen hebben in 2017 niet allemaal even goed gepresteerd. Dat merken we nu in de rendementen. Onze beleggingen in private equity behaalden in 2017 een negatief rendement van 0,2 procent. De benchmark was ook 0,2 procent negatief.

Infrastructuur

Beleggingen in 'infrastructuur' zijn beleggingen in wegen, bruggen, havens, spoorwegen en vliegvelden. BPF Schoonmaak kiest er voor om niet meer te investeren in infrastructuur. Het gaat veel beter met de economie. Daardoor zijn de prijzen voor deze beleggingen sterk gestegen. Wij hadden in 2017 een rendement van 21,7 procent. Dat is gelijk aan de benchmark van 21,7 procent.

Resultaat op vastgoed

Bij 'vastgoed' moet u denken aan woningen, winkelpanden en kantoorgebouwen. Het ging in 2017 goed met het vastgoed in Nederland. De vastgoedbeleggingen van het pensioenfonds bestaan uit:

- directe beleggingen in Nederlands vastgoed
- beleggingen in directe vastgoedfondsen

De directe beleggingen in kantoren zijn inmiddels volledig verkocht. Ons rendement was in 2017 11,4 procent. De benchmark was ook 11,4 procent.

Renterisico's en valutarisico's

BPF Schoonmaak wil zo min mogelijk risico lopen op financiële tegenvallers. We kunnen bijvoorbeeld geld verliezen als de rente snel verandert. Een ander risico is een verandering in de waarde van munteenheden. Die risico's kunnen we afdekken. Dat noemen we de 'renteafdekking' en 'valuta-afdekking'.

Renteafdekking

Om de pensioenen te kunnen betalen, moeten we een bepaald geldbedrag hebben. Dit zijn de pensioenverplichtingen. Als de rente lager wordt, worden de pensioenverplichtingen hoger. We moeten dan meer geld hebben. Hoe weten we of we genoeg geld hebben om de pensioenen te betalen? Dat meten we onder andere met de dekkingsgraad. Het is niet goed voor het fonds als de dekkingsgraad veel verslechtert.

We proberen de beleggingen evenveel te laten veranderen als de pensioenverplichtingen. Zo lopen we minder risico. Het fonds dekt het renterisico voor een deel af. We hebben besloten om van het renterisico 40 procent af te dekken. In 2017 steeg de marktrente van 1,2 procent naar 1,5 procent. Als wij 40 procent afdekken is ook maar 40 procent van de waardeverandering van de verplichtingen gedekt.

Valuta-afdekking

Het pensioenfonds belegt in gebieden met verschillende munteenheden. Schommelende wisselkoersen kunnen geld kosten. Zo schommelden in 2017 de Amerikaanse dollar, het Britse pond, de Japanse yen en de Zwitserse frank. Dat risico dekken wij af voor 75 procent. Vooral door de daling van de dollar ten opzichte van de euro is het resultaat op de valuta-afdekking positief.

Z-score

Schoonmaak- en glazenwassersbedrijven zijn verplicht aangesloten bij BPF Schoonmaak. Maar zij kunnen vrijstelling krijgen als onze beleggingen niet genoeg opleveren. Ieder jaar meten wij het resultaat. Dat heet de 'Z-score'. Met de Z-scores over een paar jaar achter elkaar bepalen we of het rendement goed genoeg is geweest. Dit behaalde rendement van BPF Schoonmaak wordt vergeleken met een benchmark rendement. Dit heet de performancetoets.

- De Z-score over 2017 was 0,30
- De performancetoets over 2013 tot en met 2017 was 0,65

De beleggingen leveren genoeg op. Dat betekent dat bedrijven geen vrijstelling kunnen krijgen.

Verantwoord beleggen

BPF Schoonmaak voelt maatschappelijke verantwoordelijkheid. Wij vinden bijvoorbeeld het milieu, het klimaat en mensenrechten belangrijk. En een goede behandeling van werknemers. Wij beleggen daarom zo veel mogelijk in bedrijven die maatschappelijk verantwoord werken. In 2016 hebben we uitgebreid gekeken naar ons verantwoord beleggingsbeleid.

Verantwoord beleggen doen we op de volgende manieren

Wij vinden het heel belangrijk dat bedrijven waarin wij beleggen goed met hun werknemers omgaan. En dat zij zich houden aan de mensenrechten. Dat vinden wij belangrijk. Alle werknemers hebben er recht op dat ze goed worden behandeld, zoals dat ook geldt voor u, onze deelnemers. In de eerste maanden van 2017 zijn wij met ons nieuwe maatschappelijk verantwoorde beleggingsbeleid begonnen.

We beleggen niet in bedrijven die kernwapens, chemische wapens, biologische wapens, antipersoonsmijnen of clusterbommen maken. En ook niet in bedrijven die arbeidsnormen overtreden, mensenrechten schenden, het milieu verpesten of corrupt zijn. We beleggen niet in leningen van landen die volgens de Verenigde Naties iets verkeerd doen: Iran, Ivoorkust, Liberia, Noord-Korea en Soedan. Ook beleggen wij niet in obligaties uit Myanmar (Birma). Dit noemen we ons 'uitsluitingsbeleid'. Voordat we beleggingen echt uitsluiten doen we wel ons best om bedrijven op betere gedachten te brengen. Wij laten onze stem dan horen bij bedrijven die onze normen overtreden. En gaan met ze praten als we het niet eens zijn met wat ze doen. Als ze dan hun beleid niet aanpassen na 2 jaar praten gaan we deze bedrijven alsnog uitsluiten.

Kosten van vermogensbeheer

Voor het beheer van het vermogen maken wij kosten. In 2016 hebben wij nieuwe afspraken gemaakt om deze kosten laag te houden. We werken zo veel mogelijk alleen met vaste tarieven. In tabel 8 ziet u wat de kosten van 2017 zijn. Deze kosten zijn 0,29 procent van het gemiddeld belegd vermogen (4,6 miljard euro). In 2016 was dit 0,32 procent van 4,3 miljard euro.

De totale kosten voor het beheer van het vermogen is in 2017 gedaald. Door de wijzigingen in de portefeuille vinden er veel minder aan- en verkopen plaats waardoor de transactiekosten ook in 2018 verder zullen dalen. De andere kosten, bijvoorbeeld de kosten die wij betalen aan vermogensbeheerders zijn laag en wij vinden dat het kostenniveau past bij de manier waarop wij beleggen en de resultaten die we behaald hebben.

Tabel 8 Kosten vermogensbeheer 2017

Bedragen in duizenden euro's

	2017	2016
Kosten in de jaarrekening	4.943	5.101
Kosten in resultaat (waaronder transactiekosten)	8.146	8.819
Totaal kosten vermogensbeheer	13.089	13.920
Kosten als percentage van het gemiddeld belegd vermogen	0,29%	0,32%

Transactiekosten

Beleggen kost ook geld. We moeten transactiekosten betalen. In tabel 9 ziet u naast de beheer- en administratiekosten voor vermogensbeheer ook de transactiekosten van 2017. Voor sommige soorten beleggingen moesten wij deze kosten schatten. Dat komt doordat deze kosten in de totaalprijs zitten die we afspreken bij een belegging. Wij werken samen met Achmea Investment Management om duidelijk te laten zien welke kosten we maken voor het beleggen.

In 2016 hebben we veel nagedacht over het beleggingsbeleid. En hebben we keuzes gemaakt die moeten leiden tot lagere kosten. In het eerste kwartaal van 2017 hebben we deze keuzes doorgevoerd, maar daardoor moesten wij wel eenmalige kosten maken. Dit zie je terug in de cijfers.

De kosten in 2017 zijn 0,29 procent van het totaal belegd vermogen. Dit past bij onze beleggingen. Voor veel van onze beleggingen zijn de kosten laag. Dat komt omdat die niet gericht zijn op meer rendement maar op een efficiënte uitvoering. Voor de beleggingen die wel gericht zijn op meer rendement maken wij kosten die normaal zijn in de markt. Of we hebben hierover nieuwe afspraken gemaakt met de vermogensbeheerder. Ook hebben we de uitvoeringskosten kunnen verlagen door een deel van onze beleggingen aan te passen. Dit zijn de beleggingen op het gebied van matching en aandelen.

Tabel 9 Uitsplitsing kosten vermogensbeheer over 2017

Bedragen in duizenden euro's

Kostenonderdeel	Detailtering	Kosten 2017 (bedrag)	Gemiddeld belegd vermogen	Kosten 2017 (percentage)	Kosten 2016 (percentage)
Interne kosten pensioenfondsen					
Bewaarder		459	4.590.944	0,01%	0,01%
Kosten fudiciair beheer of uitvoeringskosten		1.221	4.590.944	0,03%	0,04%
Beheerkosten directe beleggingen					
	Vastgoed	12	2.093		
	Aandelen	146	843.072		
	Vastrentend	1.194	2.205.015		
	Derivaten	622	52.598		
		1.974	3.102.778	0,06%	0,09%
Beheerkosten liquide indirecte beleggingen					
	Aandelen	423	375.322		
	Vastrentend	2.272	493.672		
		2.695	868.994	0,31%	0,16%
Beheerkosten illiquide indirecte beleggingen					
	Vastgoed	1.550	266.786		
	Vastrentend	680	212.772		
	Overige beleggingen	665	139.614		
		2.895	619.172	0,47%	0,62%
Totale kosten vermogensbeheer exclusief transactiekosten		9.244	4.590.944	0,20%	0,21%
Transactiekosten					
	Vastgoed	1.015	268.879		
	Aandelen	113	1.218.394		
	Vastrentend	1.930	2.911.459		
	Derivaten	748	52.598		
	Overige beleggingen	39	139.614		
		3.845	4.590.944	0,08%	0,11%
		13.089	4.590.944	0,29%	0,32%

Risicobeheer

Ambitie, doelstellingen en risicobereidheid

Wij voeren de pensioenregeling van sociale partners uit, waarin een vaste premie (tot en met 2019) is afgesproken. Vanuit die vaste premie streven wij naar een stabiele opbouw van pensioenaanspraken. BPF Schoonmaak wil dat het pensioen van alle deelnemers meestijgt met de prijzen. Maar we vinden het ook erg belangrijk dat de pensioenen niet verlaagd hoeven te worden.

Om deze ambitie te realiseren moeten wij beleggen. De beleggingen worden gespreid om risico's te verminderen. Maar de kans dat we de pensioenen op enig moment moeten verlagen is niet uit te sluiten. We verlagen de pensioenen alleen wanneer het niet anders kan. We vinden het belangrijk dat een eventuele verlaging qua omvang beperkt blijft.

Korte termijn risicohouding

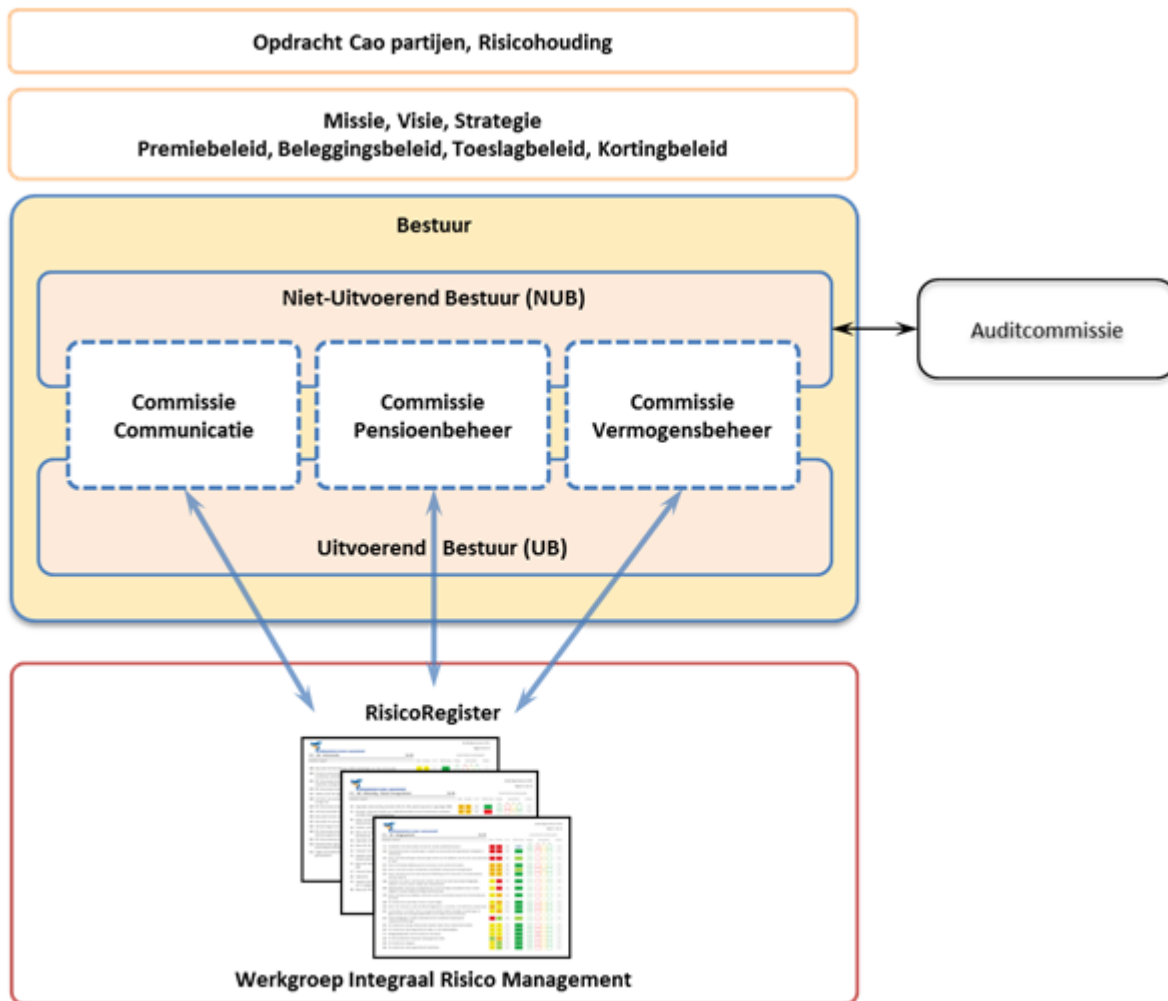
De risicohouding van het pensioenfonds komt tot uitdrukking in de samenstelling van de beleggingsportefeuille. Het korte termijn risico komt tot uitdrukking in het Vereist Eigen Vermogen (VEV). Dat geeft aan hoe groot onze buffer moet zijn om tegenvallers op korte termijn te kunnen opvangen. Aan het eind van 2017 is het VEV vastgesteld op 18,3 procent.

Lange termijn risicohouding

Elk jaar kijken we ook ver vooruit, wel 60 jaar. Dat doen we met de haalbaarheidstoets. Dan gaan we na hoe de financiële situatie van het pensioenfonds er uit ziet bij verschillende economische toekomstscenario's. De belangrijkste uitkomst in de haalbaarheidstoets is het pensioenresultaat. Dat zegt veel over het koopkrachtbehoud. Een pensioenresultaat van 100 procent betekent dat het pensioenfonds de pensioenen kan laten meestijgen met de prijzen. Wij hebben er voor gekozen dat het verwachte pensioenresultaat minstens 62 procent moet zijn. Dit betekent dat we accepteren dat we de pensioenen lang niet altijd (volledig) kunnen laten meestijgen met de prijzen. En dat het ook nodig kan zijn dat we de pensioenen moeten verlagen.

Integraal risicobeheer, inschatten van risico's en beheersmaatregelen

Kennis van de risico's en de maatregelen die we hebben genomen om die risico's te beheersen helpen ons bij het bereiken van onze doelstellingen. Daarvoor hebben wij binnen het fonds het integrale risicomanagement (IRM) ingericht.

Het uitvoerend bestuur en de bestuurscommissies (Pensioenbeheer, Communicatie en Vermogensbeheer) letten doorlopend op onze risico's en beheersmaatregelen. Daarvan houden we een risicoregister bij, dat we hebben ingedeeld naar onze strategie onderdelen:

- Besturen
- Communiceren
- Beleggen
- Premie & Handhaving
- Uitbesteden
- ICT
- Wet en regelgeving

Van elk risicoscenario dat we hebben bedacht, hebben we geschat hoe groot de kans is dat het zich voordoet en wat de gevolgen kunnen zijn als het zich voordoet. We hebben ook gekeken of we het risico wel goed genoeg onder controle hebben. En wanneer dat niet zo was, hebben we extra maatregelen genomen. En wanneer het nodig is, passen we bestaande maatregelen aan of bedenken we nieuwe maatregelen.

Vanuit het risicoregister en gelet op de actualiteit benoemen we elk jaar onze 'speerpuntrisico's'. Dit zijn de belangrijkste risico's voor het fonds, waar ons uitvoerend bestuur en de commissies nadrukkelijk mee aan de slag gaan.

Onze werkgroep Integraal Risico Management coördineert de risicobeheeractiviteiten en beheert het risicoregister. De werkgroep heeft daarin een toetsende rol zorgt ervoor dat we op een goede manier omgaan met de risico's. Hoe we dat doen beschrijven we in het beleidsplan IRM.

Het niet-uitvoerend bestuur, daarin ondersteund door de auditcommissie, beoordeelt de opzet en effectiviteit van het risicomangement en de interne beheersing.

Wat waren onze belangrijkste risico's in 2017?

Balans: Renterisico

De rente is al lange tijd laag. Mede hierdoor heeft het pensioenfonds te maken met lage dekkingsgraden. Wanneer de dekkingsgraad te laag wordt, dan moeten wij de pensioenen verlagen. In 2017 hebben wij voor het pensioenfonds een herstelplan opgesteld. Daaruit volgde dat we de pensioenen niet hoefden te verlagen. Maar dat scheelde niet veel.

In 2017 is de beleidsdekkingsgraad gestegen van 90,1 procent naar 99,1 procent. Een flinke stijging, maar nog steeds ver beneden de vereiste dekkingsgraad van 118,3 procent. Daarom hebben we het herstelplan dit jaar opnieuw doorgerekend. Hieruit blijkt dat we de pensioenen ook dit jaar gelukkig niet hoeven te verlagen.

Kans op verlagen pensioenen vanwege de Minimaal vereiste dekkingsgraad (MVDG)

De dekkingsgraad van het pensioenfonds is in 2015 tot onder de MVDG van 104,6 procent gedaald. Onze beleidsdekkingsgraad staat per 31-12-2017 op 99,1 procent. En is daarmee nog steeds lager dan de MVDG. De Pensioenwet stelt dat de dekkingsgraad aan het eind van 2020 weer op of boven de MVDG moet liggen. En wanneer dat niet het geval is, dan zullen de pensioenen moeten worden verlaagd.

Wij hebben in het bestuur in 2017 nagedacht of we extra maatregelen kunnen en willen nemen om te voorkomen dat de dekkingsgraad zo laag wordt, dat we de pensioenen moeten verlagen. In 2018 kijken we weer 15 jaar vooruit, om na te gaan hoe we het pensioengeld het beste kunnen gaan beleggen. Dan kijken we naar de pensioenregeling en de premie, en hoe het verder zou kunnen gaan met de rente, de inflatie en de economie. Dan gaan we ook verder onderzoeken of en hoe we die ondergrens van de dekkingsgraad nog beter kunnen beschermen.

Bestuur: Governance

Wij hebben een bestuur dat bestaat uit uitvoerend bestuurders en niet-uitvoerend bestuurders. Dat heet een omgekeerd gemengd bestuur. De niet-uitvoerend bestuurders zijn verantwoordelijk voor het intern toezicht. Ons bestuur heeft in 2017 meegedaan in een onderzoek van DNB naar de inrichting en werking van omgekeerd gemengde besturen. Volgens DNB zijn verbeteringen mogelijk op het gebied van verdeling van bevoegdheden tussen de uitvoerende en niet-uitvoerende bestuurders, stemregels en intern toezicht. Deze bevindingen zijn in het bestuur uitgebreid besproken en hebben geleid tot aanpassingen in het stembeleid, meer duidelijkheid over delegatie van bevoegdheden aan commissies en uitvoerend bestuur.

De impact van de belangrijkste risico's op de financiële positie

Voor het pensioenfonds is het marktrisico het meest belangrijk: hoe gaat het verder met de rente en het rendement op zakelijke waarden (onder andere aandelen en vastgoed). Dit risico beheersen we zo goed mogelijk door de wijze waarop we het strategisch beleggingsbeleid hebben ingericht. In 2017 hebben wij een duidelijk onderscheid aangebracht in een Matchingportefeuille en een Returnportefeuille.

Matchingportefeuille

Ons grootste risico is het 'renterisico'. Wij beleggen om nu en straks alle pensioenen te kunnen betalen. Om te berekenen hoeveel geld we nu moeten hebben om straks alle pensioenen te kunnen betalen, gebruiken we een voorgeschreven rente. Hoe lager die rente is, hoe meer geld wij nu moeten hebben om later alle

pensioenen te kunnen uitbetalen. Als de rente naar beneden gaat dan daalt de dekkingsgraad. En wanneer de dekkingsgraad te laag wordt, dan moeten wij de pensioenen gaan verlagen. De rente staat nu al enige jaren heel laag, maar het kan nog lager.

Om dat risico kleiner te maken, dekken we ruim 40 procent van het renterisico af in de matchingportefeuille. Dat doen we zoveel mogelijk met veilige staatsobligaties. Maar we hebben daarvoor ook andere financiële producten (swaps) nodig.

We dekken dus een deel van het renterisico af. Het rente risico staat dus nog voor bijna 60 procent open, waardoor de rente toch nog veel invloed heeft op de dekkingsgraad. Wanneer de rente weer gaat stijgen, zullen we daar ook weer van profiteren.

Returnportefeuille

De beleggingen in de returnportefeuille (bedrijfsobligaties, aandelen, vastgoed) hebben een rendementsdoel. Daarmee moet de dekkingsgraad van het fonds eerst weer herstellen, om daarna de pensioenen weer te kunnen verhogen. Deze beleggingen zullen naar verwachting rendement opleveren. Maar het risico bestaat natuurlijk ook dat het een tijdje slecht kan gaan met deze beleggingen.

Gevoeligheidsanalyse

In de volgende tabel laten we zien wat de invloed is van veranderingen in de rente en de returnportefeuille op de dekkingsgraad. De beginsituatie (99,9 procent) is de dekkingsgraad per 31 december 2017.

- Rood: de pensioenen moeten worden verlaagd
- Oranje: de pensioenen kunnen niet worden verhoogd
- Lichtgroen: de pensioenen kunnen gedeeltelijk worden verhoogd
- Donkergroen: de pensioenen kunnen volledig meestijgen met de prijzen

		Zakelijke waarden verandering						
		-50%	-30%	-10%	0%	10%	30%	50%
Renteverandering	1,5%	97	105	114	118	122	130	138
	1,0%	93	100	108	112	115	123	130
	0,5%	89	96	102	106	109	116	123
	0,0%	85	91	97	99,9	103	110	116
	-0,5%	81	87	92	95	98	103	109
	-1,0%	78	83	88	90	93	98	103
	-1,5%	74	79	83	86	88	92	97

De tabel laat zien dat het fonds de pensioenen op dit moment niet kan verhogen. De dekkingsgraad moet daarvoor eerst herstellen tot de Vereiste Dekkingsgraad van 118,3 procent. En aan de andere kant laat het zien dat er nog steeds aanzienlijke kans is dat we de pensioenen moeten verlagen. Dat moet wanneer de dekkingsgraad onder de 95 procent uitkomt.

Verbeteringen

De afgelopen jaren hebben we voor al onze werkzaamheden risicoanalyses uitgevoerd. Vanaf 2018 willen wij in het vervolg jaarlijks speerpuntrisico's vaststellen. Met de bedoeling dat we ons meer nadrukkelijk richten op de belangrijkste risico's voor het fonds. Voor 2018 hebben we de volgende speerpuntrisico's benoemd:

Integriteitsrisico: Belangenverstrengeling

Eind 2015 is uitgebreid gekeken met welke integriteitsrisico's wij te maken hebben. In 2018 gaan we dit nog eens bekijken. En dan richten we ons met name op de (schijn van) belangenverstrengeling.

Communicatie: Bereiken werkgevers

Werkgevers zijn heel erg belangrijk voor het draagvlak van het pensioenfonds. Ook is voor werkgevers een belangrijke rol weggelegd in de communicatie van het fonds met werknemers. De ervaring is echter dat het moeilijk is de werkgevers bij het fonds te betrekken.

Communicatie: Digitalisering deelnemerscommunicatie

We hebben besloten de deelnemerscommunicatie maximaal te digitaliseren. De overgang naar digitale communicatie gaat gepaard met risico's. Worden de passende middelen ingezet? Niet iedereen kan of wil 'digitaal'. Maar ook moeten we ons houden aan de regels over de pensioencommunicatie en bescherming van persoonsgegevens.

Balans: Asset Liability Management (ALM) studie & discussie ondergrens dekkingsgraad

In 2018 gaan wij weer 15 jaar vooruitkijken, om na te gaan hoe we het pensioengeld het best kunnen beleggen. Dan kijken we naar de pensioenregeling en de premie, en hoe het verder zou kunnen gaan met de rente, de inflatie en de economie. Wanneer we nadenken over de beste manier om te beleggen vinden we het erg belangrijk dat het pensioenfonds de pensioenen niet hoeft te verlagen. Daarnaast willen we de pensioenen ook laten meegroeien met de prijzen. Dit wordt onderzocht in een ALM-studie. Om dit te bepalen heeft het bestuur informatie nodig.

Uitbesteding Pensioenbeheer: Data-kwaliteit

Data-kwaliteit vergt permanente aandacht van het bestuur. Wanneer de gegevens waarover wij beschikken niet goed zijn, niet bij de tijd zijn of niet volledig zijn dan heeft dat gevolgen voor (operationele) kosten, maar het heeft ook reputatierisico's.

Uitbesteding: Personeel

Om de pensioenregeling goed uit te voeren en het pensioengeld goed te beleggen hebben we mensen met veel kennis nodig. Onze uitvoerders moeten daar voor zorgen. En wanneer deze mensen uitvallen, dan moeten zij erop voorbereid zijn dat deze mensen snel kunnen worden vervangen.

Uitbesteding Vermogensbeheer: Overeenkomsten externe managers/fondsen

Het grootste deel van de beleggingen van het pensioenfonds wordt beheerd door Achmea Investment Management (AIM). Met AIM hebben wij in 2017 een nieuwe overeenkomst gesloten. Naast AIM hebben we meer vermogensbeheerders die beleggingen voor het pensioenfonds beheren. We gaan deze overeenkomsten met deze externe managers en fondsen in 2018 toetsen op juridische aspecten en het uitbestedingsbeleid van BPF Schoonmaak.

ICT (Pensioenbeheer en Vermogensbeheer)

Het pensioenfonds maakt heel veel gebruik van informatie en communicatietechnologie. En we doen dat steeds meer, omdat werkgevers en deelnemers ook steeds beter via het internet te bereiken zijn. We willen hiermee ook de kosten van het uitvoeren van de pensioenregeling verder verlagen. Ook bij het beleggen kunnen we niet zonder ICT, en gaan de ontwikkelingen heel snel. Wij willen de ontwikkelingen in de ICT goed volgen, en we willen weten op welke manier onze uitvoerders de ICT-risico's beheersen.

Wet- en regelgeving: Privacy-wetgeving (AVG EU)

In 2018 komen er nieuwe regels voor de manier waarop wij met gegevens van onze deelnemers omgaan. Deze wet heet Algemene Verordening Gegevensbescherming EU (AVG EU). We moeten en willen natuurlijk voldoen aan de nieuwe regels, en gaan daar met onze pensioenuitvoerders speciaal aandacht aan besteden.

Veranderingen in de regels

BPF Schoonmaak heeft allerlei regels die gelden voor het pensioen. Deze regels staan in statuten en reglementen.

Veranderingen in de regels

Pensioenregeling en voorwaardelijk pensioen

De AOW-leeftijd bedroeg in 2017 65 en 9 maanden. Als een deelnemer doorwerkt na de AOW-datum blijft hij/zij pensioen opbouwen. Tot de eerste dag van de maand waarop hij/zij de pensioenleeftijd bereikt. De pensioenleeftijd is 67. Ook met ingang van 1 januari 2018. Dat hebben cao-partijen tijdens het verslagjaar besloten.

Het opbouwpercentage voor het ouderdomspensioen daalt per 1 januari 2018. Dat was in 2017 1,701 procent en dat wordt in 2018 1,576 procent. Het partnerpensioen en het wezenpensioen blijft per 1 januari 2018 zoals het was. In 2022 zal voor enkele deelnemers de AOW-leeftijd 67 en 3 maanden bedragen. Is dat voor u het geval? Dan kunt u de ingang van uw pensioen uitstellen tot na de pensioenleeftijd. Tot uiterlijk de eerste dag van de maand waarin u 67 jaar en drie maanden oud wordt. Dat hebben cao-partijen besloten.

Per 1 mei 2017 is het voorwaardelijk pensioen verlaagd met 8 procent. Dat hebben cao-partijen besloten. Het fonds had onvoldoende geld om het voorwaardelijk pensioen te houden zoals het was.

Pensioenbeheer

Pensioenen beheren kost geld. BPF Schoonmaak vindt het belangrijk dat de hoogte van deze kosten passen bij de missie, visie en strategie van het fonds.

BPF Schoonmaak heeft veel deelnemers. Zij bouwen in een korte tijd maar weinig pensioen op. Wij willen de administratie zo goed mogelijk uitvoeren. Dat doen we tegen zo laag mogelijke kosten. Vermogensbeheer en pensioenbeheer worden gedaan door organisaties buiten het fonds. Cao-partijen en het bestuur willen dat de kosten hiervoor zo laag mogelijk zijn. Door kosten te besparen wordt de financiële positie van het fonds een klein beetje beter. Voorlopig kan het fonds niet indexeren en moeten we misschien zelfs de pensioenen verlagen. Daarom vindt het bestuur dat er zorgvuldig moet worden omgegaan met de premie.

Afspraken over de kosten

BPF Schoonmaak heeft het pensioenbeheer uitbesteed aan APG Rechtenbeheer. We hebben in een meerjarenplan aangegeven wat bij het pensioenbeheer nog goedkoper kan. In dit plan staan afspraken over veranderingen die APG gaat doorvoeren in 2017, 2018 en 2019. Ook staat erin wat het fonds anders moet doen voor deze veranderingen. Bij de veranderingen is het belangrijk dat de kwaliteit behouden blijft. Nieuwe digitale technologie, systemen en internet maken het mogelijk om met minder kosten de doelen te bereiken. De kosten voor pensioenbeheer door APG moeten in 2019 ongeveer 82 euro per deelnemer zijn (exclusief BTW), als we uitgaan van 141.000 actieve deelnemers en gepensioneerden. Daar werken we de komende jaren samen naartoe. In 2017 zijn de eerste wijzigingen doorgevoerd. Het blijft zeer belangrijk dat deelnemers, gepensioneerden en werkgevers zich maximaal aansluiten bij de digitale ontwikkelingen.

Incidenten

Bij veranderingen worden de risico's beheerst om fouten te voorkomen. Toch is gebleken dat niet alles in een keer goed kan gaan. In 2016 zijn bij APG afdelingen anders georganiseerd. Nieuwe systemen zorgen ervoor dat minder mensen het werk doen. En dat het werk verandert. Dat is niet bij alle processen zonder interne problemen gelukt.

In 2016 is het nieuwe systeem voor gegevensaanlevering en premie-inning (PRINS) ingevoerd. De werkgevers zijn er in 2017 in geslaagd om in het nieuwe systeem hun gegevens op tijd en goed aan te leveren. Bij de premie-inning waren alle processen binnen APG nog niet volledig op orde. Het bestuur heeft in overleg met APG afspraken gemaakt om nieuwe processen beheerst in te voeren en de controles op bestaande processen te verbeteren. Aan klachten van werkgevers is tegemoet gekomen. BPF Schoonmaak heeft bijvoorbeeld pas in mei 2017 de betaalrente op te laat betaalde facturen ingevoerd en heeft de aanleverrente in 2016 voor de helft terug gegeven aan werkgevers.

Het is belangrijk dat er bij alle processen voldoende kennis en ervaring blijft over BPF Schoonmaak. Anders organiseren van werk betekent dat medewerkers opgeleid moeten worden. En dat ze moeten weten hoe het werk voor BPF Schoonmaak uitgevoerd moet worden. In 2017 is het beleid van BPF Schoonmaak in kennissessies besproken. Medewerkers begrijpen zo meer van BPF Schoonmaak. Maar voor de toekomst blijft het van belang dat de kennis en ervaring over BPF Schoonmaak binnen APG behouden blijft.

Kosten

Over 2017 waren de kosten voor de pensioenadministratie 16,2 miljoen euro. In 2016 was dat 17,2 miljoen euro. In dit bedrag zitten ook de algemene kosten die niet speciaal horen bij pensioenbeheer of vermogensbeheer. Bijvoorbeeld de kosten van het bestuur en de adviserend actuaire. Een verdeling van de algemene kosten geeft geen duidelijker inzicht in de kosten van het fonds. Daarmee zijn de uitvoeringskosten per deelnemer in vergelijking met andere fondsen wellicht wel iets hoger. En de kosten van vermogensbeheer iets lager.

In 2017 beheerde BPF Schoonmaak op 31 december 2017 het pensioen van 150.157 mensen. Dat zijn actieve deelnemers en pensioengerechtigden. Mensen met een vroegpensioen en arbeidsongeschiktheidspensioen tellen mee bij de deelnemers. De kosten per deelnemer waren 108 euro (in 2016 was dat 120 euro). De uitvoeringskosten waren ongeveer 8 procent van de premie (in 2016 was dat 9 procent).

Wat gaan we de volgende jaren doen?

We willen in 2019 de kosten verder verlagen. Daarvoor willen we van deelnemers en gepensioneerden meer e-mailadressen en mobiele telefoonnummers ontvangen. Het doel is dat deelnemers en gepensioneerden veel gegevens zelf kunnen wijzigen op mijn.pensioenschoonmaak.nl. Ook willen we dat aanvragen gemakkelijk digitaal kunnen worden ingediend. Internet of e-mail gaat bij de afhandeling steeds belangrijker worden.

Veel actuariële werkzaamheden worden in 2018 door APG gedaan. Daarnaast heeft BPF Schoonmaak een nieuwe adviseur om het bestuur te adviseren bij alle actuariële onderwerpen, het herstelplan op te stellen en de haalbaarheidstoets uit te voeren.

De kennis en ervaring van medewerkers van APG gaan we in 2018 verder verbeteren. Het pensioenbeleid van BPF Schoonmaak gaan we delen met alle medewerkers. En waar nodig vullen we het aan. In een veranderende organisatie moet kennis gemakkelijk overdraagbaar blijven.

Goed pensioenfondsbestuur

Continuïteit binnen het bestuur

Het is belangrijk dat het fonds goed wordt bestuurd. Dat gaat het best als het bestuur volledig is bezet. Daarom is de afloop van de afgesproken zittingsduur van de individuele bestuursleden verspreid over de tijd. Ze stoppen dus niet allemaal tegelijkertijd met bestuurslid zijn. Maar natuurlijk kunnen er ook onverwachte vacatures optreden. Daarvoor heeft het bestuur in 2016 een draaiboek opgesteld. Daarin staat welke maatregelen het bestuur dan kan nemen om toch goed te kunnen blijven besturen.

Diversiteit

Naast geschiktheid vindt het bestuur diversiteit in het bestuur belangrijk, in termen van kennis en competenties enerzijds en leeftijd en geslacht anderzijds.

Dit speelt een rol bij de selectie van de kandidaat. Op dit moment is geen bestuurslid jonger dan 40 jaar. Als één van de twee uitvoerend bestuursleden aftreedt, zal dit een punt zijn bij het zoeken naar een geschikte opvolger. Maar het bestuur vindt het belangrijker dat de kandidaat geschikt en niet hoe oud hij of zij is.

Gedragsregels

Het bestuur heeft gedragsregels vastgesteld voor bestuursleden. Daarin staat bijvoorbeeld welke geschenken een bestuurslid wel en niet mag ontvangen. En wat een bestuurslid moet doen wanneer hij of zij een eigen belang heeft wanneer het bestuur een besluit moet nemen. Daarvoor maakt het bestuur gebruik van een voorbeeld van de Pensioenfederatie.

Betrouwbaarheid van deskundigen

In 2016 heeft het bestuur de regels voor de uitbesteding van taken uitgebreid. Het bestuur schakelt alleen nog externe zelfstandigen in die een zogenoemde Verklaring omtrent gedrag (VOG) kunnen laten zien. Ook zal het bestuur om de vijf jaar iemand anders vragen om de jaarrekening te controleren. En om te controleren of er voldoende geld in kas is en of de premie volgens de regels is vastgesteld.

Code Pensioenfondsen

In 2013 is de 'Code Pensioenfondsen' vastgesteld. Deze code adviseert hoe het bestuur, de auditcommissie, het verantwoordingsorgaan en de externe adviseurs vermogensbeheer van een pensioenfonds zich moeten gedragen. Een pensioenfonds mag hiervan afwijken. Maar het bestuur moet dat wel uitleggen in het jaarverslag. BPF Schoonmaak heeft bijna alle adviezen overgenomen. Hieronder staat welke adviezen het bestuur niet of niet helemaal heeft overgenomen. En waarom niet.

Volgens de code hebben alle bestuursleden stemrecht. Bij BPF Schoonmaak heeft de onafhankelijk voorzitter geen stemrecht. Het bestuur is van mening dat de voorzitter alleen op deze manier echt onafhankelijk kan zijn.

Worden er nieuwe leden van het niet-uitvoerend bestuur benoemd? Bij BPF Schoonmaak is het dan niet nodig dat het verantwoordingsorgaan iemand voordraagt. Vakbonden, senioren- en werkgeversorganisaties uit de sector dragen de leden van het bestuur en het verantwoordingsorgaan voor. Het bestuur draagt zelf de onafhankelijk voorzitter voor. Het bestuur meent dat het alleen zo verantwoordelijkheid kan nemen voor een goede invulling van het bestuur.

Volgens de code moet ieder pensioenfonds zorgen voor een goede verdeling van mensen binnen de organisatie. Zodat er bijvoorbeeld ongeveer evenveel mannen als vrouwen zijn. Van verschillende leeftijden. Het bestuur heeft hiervoor een beleid gemaakt. De verdeling kan nog beter dan nu. Er is namelijk geen bestuurder meer jonger dan 40 jaar. Is er een vacature? Dan vragen we de OSB en de vakbonden rekening te houden met de leeftijd van nieuwe bestuursleden. We vinden het belangrijk dat nieuwe bestuurders jonger zijn dan 40 jaar en dat er evenveel mannen als vrouwen zijn.

Missie, visie, strategie

Volgens de code bepaalt ieder pensioenfonds een missie, visie en strategie. Onze missie is om te zorgen voor een goed pensioen voor alle deelnemers en gepensioneerden. Onze visie is dat het pensioen voor iedereen betaalbaar moet blijven. Ook vinden we het belangrijk dat we alles goed aan u kunnen uitleggen. Onze strategie hierbij is dat we geld beleggen zonder te veel risico te nemen. Dat we niet teveel geld uitgeven. Dat we ons aan de wet houden. En dat we duidelijk en eenvoudig communiceren.

Bijzondere gebeurtenissen

In 2017 zijn er geen bijzondere dingen gebeurd die wij volgens de Pensioenwet moeten noemen:

- de toezichthouders DNB (De Nederlandsche Bank) en AFM (Autoriteit Financiële Markten) hebben geen dwangsommen en boetes opgelegd
- er is geen toezichthouder door DNB aangewezen (zoals bedoeld wordt in artikel 171 van de Pensioenwet)
- DNB en AFM hebben geen bewindvoerder aangesteld (zoals bedoeld wordt in artikel 173 van de Pensioenwet)
- er is geen situatie beëindigd waarin wij toestemming moesten vragen aan DNB en AFM (zoals bedoeld wordt in artikel 172 van de Pensioenwet)

Intern toezicht

Het bestuur bestaat uit het niet-uitvoerend bestuur en het uitvoerend bestuur. Samen zijn zij het bestuur van het pensioenfonds. Het intern toezicht is een taak van het niet-uitvoerend bestuur (zie pagina 7). Het intern toezicht betekent dat het niet-uitvoerend bestuur toezicht houdt op het beleid van het bestuur en de algemene gang van zaken in het pensioenfonds. Ook kijkt het niet-uitvoerend bestuur of het bestuur goed functioneert. En of het bestuur de belangen van deelnemers, pensioengerechtigden en andere belanghebbenden goed afweegt. Verder kijkt het niet-uitvoerend bestuur hoe de uitvoerend bestuurders hun werk doen.

Agendacommissie

Het toezicht van het niet uitvoerend bestuur op het uitvoerend bestuur gebeurt allereerst in de agendacommissie. In deze commissie spreken uitvoerend bestuurders met de niet-uitvoerend bestuurders over wat zij hebben gedaan en wat hun plannen zijn. De agendacommissie bespreekt dat in de vergadering met het niet-uitvoerend bestuur.

Intern toezicht in het bestuur

Niet-uitvoerend bestuurders zijn niet alleen intern toezichthouders. Zij zijn ook lid van commissies en werkgroepen, waarin zij het bestuur over het beleid adviseren. In commissies worden binnen het bestaande beleid ook besluiten genomen. Elke commissie of werkgroep heeft andere aandachtspunten. Dit kunnen de beleggingen, het pensioenbeheer of de communicatie zijn. Het intern toezicht op deze adviezen en besluiten gebeurt in het bestuur. Het bestuur wil voorkomen dat een niet-uitvoerend bestuurder op adviezen en besluiten van zijn eigen commissie toezicht houdt. In het bestuur zijn daarom andere niet-uitvoerend bestuurders aangewezen om intern daarop toe te zien.

In 2017 heeft de extern toezichthouder De Nederlandsche Bank een brief aan het fonds gestuurd. Daarin stonden aanbevelingen over het intern toezicht. Daarom heeft het bestuur besloten dat het niet-uitvoerend bestuur meer operationele zaken overlaat aan het uitvoerend bestuur. Het niet-uitvoerend bestuur vergadert vanaf 2018 vier keer per jaar afzonderlijk over de doelen, taken en de bevindingen van het intern toezicht.

Auditcommissie

Bij het intern toezicht wordt het bestuur geholpen door de auditcommissie. In deze commissie zitten drie deskundigen van buiten het fonds. Daardoor is de auditcommissie onafhankelijk. En kan de commissie het niet-uitvoerend bestuur beter helpen. Vanaf 2018 houdt de auditcommissie zich het meeste bezig met de taken die de wet aan de auditcommissie heeft gegeven:

1. het beheersen van de risico's
2. het beleggingsbeleid
3. het verschaffen van financiële informatie

De auditcommissie houdt zich ook met de planning en de controle van het jaarverslag en de jaarrekening bezig. Daarvoor was de auditcommissie ook betrokken bij de beoordeling van het uitvoerend bestuur. Dat is nu niet meer zo. Ook dit wordt in de statuten aangepast, maar ook in het huishoudelijk reglement van het fonds.

Samenwerking niet-uitvoerend bestuur en auditcommissie

Met ingang van 2017 bestond de auditcommissie alleen nog maar uit externe leden van buiten het fonds en niet meer uit mensen die lid zijn van het niet-uitvoerend bestuur. Dat was in 2016 en daarvoor nog wel zo.

Ook in 2017 werkt de auditcommissie samen met het niet-uitvoerend bestuur bij het toezicht houden op bepaalde onderwerpen.

De auditcommissie heeft vergaderingen van het bestuur en commissies bezocht om de onderwerpen die bij het fonds spelen te begrijpen en om advies te geven aan het niet-uitvoerend bestuur. De eerste drie kwartalen van 2017 heeft de auditcommissie gebruikt om zoveel mogelijk onderwerpen gezamenlijk op te pakken. Na deze periode heeft elk lid van de auditcommissie een aantal onderwerpen gekregen waar hij of zij op moet letten.

Op advies van de auditcommissie is het incidentenregister een apart punt op de agenda van elke vergadering van de auditcommissie. Zo informeert het uitvoerend bestuur de auditcommissie over de mogelijke incidenten bij pensioenuitvoerder APG. En over de maatregelen die eventueel zijn of worden genomen om incidenten in de toekomst te voorkomen.

De adviserend actuaris heeft voor het fonds de ervaringssterfte onderzocht. De ervaringssterfte kan mee helpen voorspellen hoeveel deelnemers elk jaar overlijden. Dat wordt gebruikt bij het vaststellen van de pensioenpremie en het berekenen van de pensioenen. De uitkomst van de toets was dat de huidige ervaringssterfte voldoende aansluit bij de waargenomen sterfte. De AC en het niet-uitvoerend bestuur vinden dat de sterftegrondslag zo eerlijk en onafhankelijk mogelijk moet worden bepaald.

Het is mogelijk om pensioen af te kopen, te vervroegen of uit te ruilen: van ouderdomspensioen naar partnerpensioen en van partnerpensioen naar ouderdomspensioen. We hebben een beleid zodat het voor de deelnemers duidelijk waar ze aan toe zijn. Bij afkoop en vervroeging is het soms winst, soms verlies.

De premie wordt gebaseerd op het verwacht rendement systeem. Dat houdt in dat de premie soms hoger en soms lager is dan wat nodig is. De laatste jaren komt er te weinig premie binnen. De auditcommissie heeft hier aandacht voor gevraagd. Het niet-uitvoerend bestuur accepteert de premiemethodiek en bespreekt dit met de sociale partners.

Elk fonds kent risico's. Wat het fonds in die situaties kan doen is beschreven in een plan. Dat plan zegt welke maatregelen moeten worden genomen om de negatieve effecten te beheersen. De auditcommissie en het niet-uitvoerend bestuur bespreken regelmatig of die maatregelen werken. De auditcommissie en het niet-uitvoerend bestuur vinden het belangrijk dat het hele bestuur voldoende kennis heeft van deze onderwerpen. De werkgroep IRM heeft hier veel aandacht voor.

De auditcommissie en het niet-uitvoerend bestuur vinden het belangrijk om de kosten en de kwaliteit in de gaten te houden. Het niet-uitvoerend bestuur heeft hierover afspraken met de uitvoerders gemaakt en kijkt regelmatig of deze afspraken worden nagekomen.

Het niet-uitvoerend bestuur vindt het belangrijk om goed toezicht te houden op het uitvoerend bestuur. DNB vond dat dit toezicht nog wat beter kon. Daarom heeft het niet-uitvoerend bestuur aandacht besteed aan de governance en hierover goede afspraken gemaakt.

Het niet-uitvoerend bestuur en de auditcommissie vinden het belangrijk dat de uitvoerders hun werkzaamheden goed uitvoeren, omdat dat belangrijk is voor de deelnemers. Daarom heeft het bestuur aan de uitvoerders gevraagd hun medewerkers goed op te leiden en op tijd voor goede vervangers te zorgen.

Het niet-uitvoerend bestuur heeft het afgelopen jaar prettig samen gewerkt met de auditcommissie en hoopt hier in 2018 een goed vervolg aan te geven.

Vermogensbeheer

In 2017 is de beleggingsportefeuille vereenvoudigd en wordt er aan een nieuw contract met de vermogensbeheerder gewerkt. In 2016 is besloten om verder te gaan met Achmea Investment Management als vermogensbeheerder. In 2018 is er veel veranderd in de beleggingen. Dat betekent dat bijvoorbeeld aandelen, obligaties en rentecontracten zijn omgezet. In het bestuur is door de leden van het niet-uitvoerend

bestuur die niet in de commissie Vermogensbeheer zitten, toezicht gehouden op de uitvoering van deze wijzigingen. De risico's en kosten van de omzettingen zijn goed in de gaten gehouden.

Incidenten

Onze pensioenuitvoerder heeft in 2017 bij het bestuur incidenten gemeld die tot storingen hebben geleid bij de administratie. Dat kwam door de invoering van een nieuw systeem voor het incasseren van pensioenpremies en door een reorganisatie. Door deze incidenten heeft het bestuur het incidentenbeleid en de afspraken met onze pensioenuitvoerder verbeterd. De pensioenuitvoerder heeft er voor gezorgd dat de processen zijn hersteld, en heeft de interne controle verbeterd.

Oordeel van het verantwoordingsorgaan

Inleiding

2017 was al weer het vierde jaar voor het Verantwoordingsorgaan (VO). Er zijn dit jaar in de samenstelling van het VO geen veranderingen geweest. De VO-leden mevrouw Trudy Schriemer (ANBO) en de heer Hans van Schoor (CNV) zijn herbenoemd voor een periode van vier jaar.

De leden hebben aan hun pensioen kennis gewerkt door middel van nieuwsbrieven, studiedagen en bijeenkomsten van de Pensioenfederatie en De Nederlandsche Bank (DNB). Studiedagen worden bij voorkeur benut voor actuele onderwerpen. De studiedagen zijn besteed aan de onderwerpen premie en premiedepot en het nieuwe beleidsplan vermogensbeheer. In december zijn de premiewijzigingen die in 2018 van kracht worden uitgebreid besproken. Voor de presentatie en toelichting hebben wij de fondsactuaris uitgenodigd.

Het VO heeft zes keer vergaderd. Bij de reguliere VO-vergaderingen zijn de voorzitter en een of meer leden van het bestuur aanwezig. Voor dit jaarverslag heeft het VO, samen met de Auditcommissie, een toelichtende bespreking gehad met de certificerend actuaris en accountant.

Zoals het bestuur zelf al eerder aangaf moet het bestuur aan het VO goed uitleggen 'wat het doet, hoe het dit doet en waarom'. Het VO adviseert het bestuur en beoordeelt het bestuursverslag en de jaarrekening. Hieronder staat het oordeel van het VO.

Algemeen

Onder de kop Vooruitblik 2017 in het bestuursverslag van 2016 is door het bestuur een aantal belangrijke punten aangegeven om aan te werken. Het VO heeft vastgesteld dat het bestuur aan deze punten voortvarend heeft gewerkt.

Adviezen

Het VO bespreekt de adviesaanvragen. Zo nodig vraagt het VO aanvullende informatie aan het bestuur. Eventueel vraagt het VO ook advies van mensen buiten de organisatie. Bij het beoordelen van een advies voegt het VO suggesties en aanbevelingen toe. Vier adviesaanvragen in 2017 zijn voorgelegd en positief beoordeeld. Het VO had in eerste instantie de adviesaanvraag in 2016, over de premievaststelling gecombineerd met het gebruik van het premiedepot, aangehouden omdat hij twijfels heeft over de evenwichtige belangenafweging. Na de technische uitleg van de adviserend actuaris is positief geadviseerd. De twijfels blijven. Het bestuur heeft dit onderwerp zelf besproken op een studiedag. In 2018 zal dit onderwerp met de sociale partners nader worden besproken.

Positieve adviezen

1. *Afschaffen Geschillencommissie/Indienen klacht*

In het nieuwe reglement is de Geschillencommissie komen te vervallen. Een klacht kan nog steeds ingediend worden. Het VO heeft geadviseerd dit goed te communiceren. Op 30 januari 2018 is dit in het nieuwsoverzicht aangekondigd. Is er sprake van een geschil, dan kan een deelnemer nu bij de Ombudsman Pensioenen het geschil voorleggen. Het VO vraagt het bestuur de werkwijze op onze website duidelijk op te nemen.

2. *Premiebeleid*

Het VO heeft ingestemd met het verzoek de premie ongewijzigd te laten. De verschuivingen in de premie hebben geen invloed op de totaalpremie. De cao-partijen hebben besloten om tot en met 2019 een vaste premie te hanteren. Dit onderwerp komt in 2018 opnieuw aan de orde in het overleg met de sociale partners.

3. Vergoedingen

Het VO heeft positief geadviseerd over het niet verhogen van de vergoedingen van de niet uitvoerende bestuursleden, de leden van het VO, de Geschillencommissie (exclusief de voorzitter) en de externe adviseurs. Dit is het beleid als de pensioenen niet worden geïndexeerd.

4. Communicatiejaarplan 2018

Uitgebreid heeft het VO gesproken over het goed informeren van alle deelnemers. De digitalisering mag hierbij geen belemmering zijn. Een positief advies is door het VO gegeven.

Oordeel

Het VO stelt vast dat in dit verslagjaar door het bestuur veel werk is verzet. Naast het doorvoeren van verbeteringen en kostenbesparingen is ook veel nieuw beleid tot stand gekomen en ingevoerd. De onrust op de financiële markten en de lage rekenrente vragen blijvende aandacht. Het VO heeft daarom ook extra aandacht voor de effecten van de aandachtspunten 2017.

Aandachtspunten en bevindingen 2016

Het VO deelt de conclusies van de accountant en de certificerend actuaaris inzake de afhandeling van de aandachtspunten en bevindingen van 2016. Aan de uitvoering hiervan is veel aandacht besteed. Sommige punten konden nog niet worden afgerond en zijn in 2017 alsnog afgehandeld of in de planning opgenomen.

Aandachtspunten 2017

Er is veel gebeurd in 2017. Om te volgen hoe de aanpassingen en ontwikkelingen uitwerken in 2018 is het overzicht van het aantal aandachtspunten groter dan anders. Op onderstaande punten gaat het VO in dit oordeel nader in:

- Digitalisering communicatie, met aandacht voor bereikbaarheid van alle deelnemers
- Financieel beleid
- Premiebeleid
- Regelingen
- Beleggingen
- Pensioenbeheer
- Kostenbeheersing
- Governance
- Integraal Risico Management (IRM)

Communicatie

Het bestuur heeft ook dit jaar weer voor een goed leesbaar verslag gezorgd. Wel is het bestuur gebonden aan de voorschriften van de Autoriteit Financiële Markten. De tekst is daarop dan afgestemd.

De communicatie gebeurt steeds meer digitaal. De communicatie is begrijpelijker en steeds meer persoonlijker geworden. In de communicatie is nu ook informatie over de financiële positie en indexatie opgenomen. In 2018 zullen de resultaten van de nieuwe communicatie aanpak worden onderzocht. Daarbij wordt ook gekeken of alle deelnemers bereikt worden. Dit is voor het VO een belangrijke eis.

De informatie over indexatie is verbeterd. Een animatiefilmpje op onze website geeft hierin meer inzicht. Naast het begrip 'dekkingsgraad', zijn de begrippen 'beleidsdekkingsgraad' en 'reële dekkingsgraad' toegevoegd. Op pagina 15 van het bestuursverslag vindt u een nadere toelichting.

Financieel beleid

Door de ontwikkeling van de financiële situatie in 2017 moest het fonds een geactualiseerd herstelplan bij de DNB indienen. Dit plan is in het eerste kwartaal 2018 aangeboden en goedgekeurd. De certificerend actuaaris geeft ook dit jaar weer aan dat het herstelplan een te rooskleurig beeld kan geven. Extra rendement vanuit

zakelijke waarden is historisch gezien hoog. Met de trendmatige daling van de UFR, conform het voorschrift van de DNB, is geen rekening gehouden. Ook merkt de certificerend actuaire op dat het bestuur nog steeds geen besluit heeft genomen over een separate reservering van de marge uit de opslag uitvoeringskosten. Het VO vraagt het bestuur hierover een standpunt in te nemen.

Premiebeleid

In het bestuursverslag is op pagina 19 onderstaande tabel opgenomen. Het jaar 2015 en de percentages heeft het VO toegevoegd om een beter inzicht te krijgen. De trend in deze tabel baart het VO zorgen.

Tabel 10 Berekende premies

Bedragen in duizenden euro's

	2017		2016		2015	
Zuivere kostendekkende premie	279.825	100%	258.507	100%	216.606	100%
Feitelijke premie	200.673	72%	200.845	78%	188.980	87%
Gedempte kostendekkende premie	189.903	68%	195.790	76%	169.710	78%

Duidelijk is zichtbaar dat het percentage *feitelijke premie* sterk afneemt; van 87 naar 78 en 72 procent.

De trend van de *gedempte kostendekkende premie* neemt ook af; van 78 naar 76 en 68 procent.

Uit het oogpunt van evenwichtige belangenafweging en de zorg om uitholling van de regeling vraagt het VO het bestuur hierover een standpunt in te nemen en aan te geven welke maatregelen worden getroffen als deze trend aanhoudt en wat dit voor de deelnemers betekent. Het VO vraagt het bestuur dit met de sociale partners te bespreken.

Tevens vraagt het VO een toelichting op het bestuursbeleid: Waarom wordt een positief verschil tussen de feitelijke premie en de gedempte kostendekkende premie toegevoegd aan het premiedepot actieven, terwijl de zuivere kostendekkende premie veel hoger ligt? Dit is naar het oordeel van het VO een theoretisch overschot. Het beleid van het pensioenfonds voorziet er nu nog niet in dat de bestemmingsreserve premiedepot kan worden aangewend voor de kosten van overdracht en liquidatie. Het VO vraagt het bestuur om nadere uitleg.

Het VO onderschrijft de mening van de certificerend actuaire, hij schrijft: 'Ik geef u in overweging om bij het premiebesluit over boekjaar 2019 de evenwichtigheid opnieuw expliciet te behandelen en hierbij aandacht te besteden aan de mogelijkheid van een meerjarige negatieve bijdrage'.

Regelingen

De ontwikkelingen in bestaande regelingen hebben steeds de aandacht van het VO:

- Indexatie van de pensioenen was niet mogelijk omdat de beleidsdekkingsgraad op de peildatum 30 juni 2017 te laag was (94,5 procent).
- De pensioenregeling op is één punt aangepast. De pensioenleeftijd voor het ouderdomspensioen blijft 67 jaar. Per 1 januari 2018 is de fiscale pensioenleeftijd wel verhoogd naar 68 jaar. Dit heeft tot gevolg dat het opbouwpercentage wordt verlaagd van 1,701 naar 1,576 procent.
- De voorwaardelijke pensioenregeling is per 1 mei 2017 verlaagd met 8 procent.

De premie voor het wezenpensioen was 5 procent en is verlaagd naar een dekkende premie van 0,5 procent.

Beleggingen

Het bestuur heeft in het Handboek Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (januari 2017) het gehele proces beschreven. In de loop van het jaar zijn de bijbehorende documenten tot stand gekomen. Op de website zijn nu alle documenten bij 'download beleggingen' te downloaden.

In 2017 is het fonds op een andere manier gaan beleggen in obligaties en aandelen. Staatsobligaties gebruiken we voor het afdekken van de rente en niet om risico te nemen. We doen daar dus geen ingewikkelde dingen mee. Beleggen in aandelen doen we alleen verantwoord. Op een manier die het fonds belangrijk vindt voor mens en milieu. De beleggingsresultaten zijn van groot belang voor de financiële positie van het fonds. In 2017 was het beleggingsresultaat 4,6 procent. In 2017 hadden we ook eenmalig het voordeel van de wijziging RTS, waardoor de dekkingsgraad steeg met 1,5 procent. De nieuwe beleggingsstrategie blijft een aandachtspunt van het VO.

Pensioenbeheer

De incidenten bij de uitvoerder zijn hersteld en verbeterafspraken zijn gemaakt. Incidenten komen nu eerder in beeld en worden geregistreerd. De werkwijze van de rekening derdengelden is nu helder in beeld. Naast een werkbare oplossing zal naar een nog betere werkwijze worden gezocht. De invoering van nieuwe programmatuur voor werkgevers heeft dit jaar zowel in- als extern overlast bezorgd. Tijdens toekomstige projecten moet het bestuur meer aandacht hebben voor mogelijke incidenten en waar mogelijk tijdiger reageren en lering trekken uit de afgelopen periode.

Kostenbeheersing

In 2017 is het driejarenplan van kracht geworden. Vanaf 2017 zijn er nieuwe afspraken gemaakt met pensioenuitvoerder APG. Ook zijn er nieuwe afspraken gemaakt met andere partijen die voor het pensioenfonds werken. De aanpassing van de werkwijze gaat soms nog ten koste van de kwalitatieve dienstverlening, die het fonds nastreeft. De knelpunten zijn goed in beeld en worden verbeterd.

De kosten voor pensioenbeheer zijn in 2018 met ongeveer 1 miljoen euro verlaagd. Het VO constateert dat wij hiermee goed op koers zijn met het streven de kosten van pensioenbeheer van APG per deelnemer naar ongeveer 82 euro exclusief btw te laten dalen, met behoud van de kwaliteit.

De btw-plicht is in de pensioensector nog steeds onderwerp van gesprek. De ontwikkelingen worden op de voet gevolgd en de mogelijkheden worden onderzocht. De aanpak van enkele pensioenfondsden die hiermee al aan de slag zijn gegaan wordt op de voet gevolgd.

De kosten voor het vermogensbeheer zijn in 2017 gezakt van 0,32 naar 0,29 procent. Het VO vindt verdere verlaging belangrijk.

Governance

Het bestuur heeft in 2017 meegedaan aan een onderzoek van DNB naar de inrichting en werking van omgekeerd gemengde besturen. Volgens DNB zijn verbeteringen mogelijk op het gebied van verdeling van bevoegdheden tussen de uitvoerende en niet-uitvoerende bestuurders, stemregels en intern toezicht. Deze bevindingen zijn in het bestuur uitgebreid besproken en hebben geleid tot aanpassingen in het stembeleid, meer duidelijkheid over delegatie van bevoegdheden aan commissie en uitvoerend bestuur. De werkzaamheden van de Auditcommissie richten zich vanaf 2018 hoofdzakelijk op de wettelijke taken. Het bestuur heeft ten aanzien van het stembeleid van de onafhankelijk voorzitter de voorkeur gegeven aan het eigen beleid om de onafhankelijkheid van de voorzitter in stand te houden. Het VO zal de uitwerking van dit besluit volgen.

Integraal Risico Management (IRM)

De basis voor het IRM-kader zijn de missie, visie en strategie van het opgestelde IRM-beleidsplan. Met ingang van 2018 maakt het bestuur jaarlijks een speerpunten risicoplanning.

De voortgang wordt per kwartaal gevolgd. ICT is toegevoegd aan de risicorapportage. De accountant heeft hier dit jaar een bevinding van opgesteld.

Het IRM is geen statisch document maar een instrument dat onderdeel uitmaakt van het bestuurswerk en steeds verder wordt verbeterd. Het opstellen van een beleidsplan was noodzakelijk. Het doorvoeren van deze plannen vindt het VO erg belangrijk. Het VO zal dit proces dan ook met grote aandacht volgen. Het VO wil dat het bestuur het beleidsplan uitvoert en in controle is ten aanzien van de risico's en de uitbesteding van ICT.

Afsluitend

Het VO geeft zijn oordeel vanuit de taak die het volgens de statuten heeft. Daarbij gaan we uit van informatie, die wij van het bestuur, de accountant en de certificerende actuaris hebben ontvangen. Het VO geeft een positief oordeel over het jaarverslag en het gevoerde beleid in 2017.

Reactie van het bestuur

Het bestuur bedankt het Verantwoordingsorgaan (VO) voor het uitgebreide oordeel over 2017. En ook voor de positieve adviezen die in 2017 over vier onderwerpen zijn gegeven. In 2016 had het VO een advies aangehouden over de premievaststelling gecombineerd met het gebruik van het premiedepot. In 2017 heeft het VO dit uitgebreid bestudeerd. Het bestuur is blij dat het VO hier nu een positief advies over heeft uitgebracht.

Het bestuur bedankt het VO voor de kanttekeningen en voor het positieve oordeel dat het VO uitspreekt over het jaarverslag 2017. Hieronder geeft het bestuur een reactie op kanttekeningen die het VO maakt.

Over het [financieel beleid](#) haalt het VO de opmerking van de certificerend actuaris aan dat het bestuur nog geen besluit heeft genomen over een separate reservering van de marge uit de opslag uitvoeringskosten. Dit aandachtspunt van de certificerend actuaris wordt in 2018 besproken door het bestuur.

Bij het [premiebeleid](#) spreekt het VO zijn zorgen uit over de dalende trend van de feitelijke premie en de kostendekkende premie. Het VO vraagt het bestuur drie dingen. Het VO vraagt hierover een standpunt in te nemen. Te vertellen welke maatregelen gaan worden genomen. En te vertellen wat de gevolgen zijn voor de deelnemers. Het bestuur neemt deze drie vragen mee als er over het premiebeleid wordt gepraat. Ook praat het bestuur in 2018 met sociale partners over het premiebeleid.

Het [pensioenbeheer](#) vindt het bestuur erg belangrijk. Het bestuur vindt het vervelend dat er soms zaken fout gaan. Het bestuur praat vaak met de uitvoeringsorganisatie hierover. Het bestuur ziet dat er van fouten wordt geleerd. Ook ziet het bestuur dat de gemaakte fouten zo goed mogelijk worden hersteld. Dit is voor het bestuur belangrijk om de gevolgen voor de deelnemers en werkgevers zo klein mogelijk te houden. Als er fouten gemaakt worden, vinden we het belangrijk om te leren van deze fouten. We willen niet dat dezelfde fouten opnieuw worden gemaakt.

Het bestuur vindt het belangrijk om de [kosten](#) van het fonds in de gaten te houden. Dit is belangrijk voor de deelnemers. Het bestuur vindt niet alleen kosten maar ook een goede kwaliteit belangrijk. Het bestuur zoekt daarom evenwicht tussen de kosten en de kwaliteit. Dat is soms moeilijk.

Het VO vindt het doorvoeren van de plannen voor het [integraal risico management](#) erg belangrijk. Dat vindt het bestuur ook. Voor de uitbesteding van ICT vraagt het VO aandacht. Het VO vraagt het bestuur in control te zijn van de risico's en de uitbesteding van ICT. Het onderschrijft het belang van een goede beheersing van risico's. Een goede beheersing van de ICT risico's is voor het bestuur ook belangrijk. Het bestuur zegt ieder jaar wat belangrijke risico's zijn. Dat noemen we speerpuntrisico's. De beheersing van de ICT risico's is een van de speerpunten.

Vaststelling van het bestuursverslag door het bestuur

Het bestuur van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Schoonmaak- en Glazenwassersbedrijf heeft het bestuursverslag 2017 op 23 mei 2018 in 's-Hertogenbosch vastgesteld.

B. van de Belt

E.A. Simons

T.F.M. Schets

R.H. Sprenkels

D.H.M. Muusers

H. Roeten

E. von Weiler

C.H.L. Kwakkelstein

W.L.M. Schapendonk-van Horne

Jaarrekening

Toelichting op de jaarrekening

Deze jaarrekening is zorgvuldig samengesteld. BPF Schoonmaak probeert in de communicatie bovendien zo helder mogelijk te zijn en moeilijke woorden te vermijden. In de jaarrekening komen echter veel termen en omschrijvingen voor die we volgens de wet en verslaggevingsregels moeten gebruiken. We kunnen die daarom vaak niet eenvoudiger beschrijven. Wel leggen we zoveel mogelijk begrippen uit.

Balans per 31 december 2017

(Na bestemming van het saldo van baten en lasten, bedragen in duizenden euro's)

		31-12-2017	31-12-2016
Activa			
Beleggingen voor risico pensioenfonds	(1)	4.840.258	4.889.514
Vorderingen en overlopende activa	(2)	49.153	64.739
Overige activa	(3)	15.201	24.792
		4.904.612	4.979.045
Passiva			
Stichtingskapitaal en reserves	(4)	70.894	-168.969
Technische voorzieningen	(5)	4.794.825	4.685.017
Overige schulden en overlopende passiva	(6)		
- Derivaten		3.648	418.246
- Overige schulden en overlopende passiva		35.245	44.751
		4.904.612	4.979.045

De cijfers tussen haakjes verwijzen naar de uitleg in de algemene toelichting op pagina 54 en verder.

Staat van baten en lasten over 2017

(Bedragen in duizenden euro's)

		2017	2016
Baten			
Premiebijdragen voor risico pensioenfonds	(7)	224.612	224.441
Beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds	(8)	197.766	358.325
Overige baten	(9)	1.998	256
		424.376	583.022
Lasten			
Pensioenuitkeringen	(10)	58.401	52.179
Pensioenuitvoeringskosten	(11)	16.222	17.223
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds	(12)	109.808	623.216
Saldo overdracht van rechten	(13)	57	-93
Overige lasten	(14)	25	-
		184.513	692.525
Saldo staat van baten en lasten		239.863	-109.503

De cijfers tussen haakjes verwijzen naar de uitleg in de algemene toelichting op pagina 54 en verder.

Bestemming van het saldo van baten en lasten

(Bedragen in duizenden euro's)

	2017	2016
Beleidsreserve	176.954	-211.330
Bestemmingsreserve beleggingen	49.332	92.038
Bestemmingsreserve premiedepot	13.577	9.789
Saldo van baten en lasten	239.863	-109.503

Kasstroomoverzicht over 2017

(Bedragen in duizenden euro's)

	2017	2016
Kasstroom uit pensioenactiviteiten		
Ontvangen premies	212.354	175.044
Ontvangen premies overgangsregeling	12.979	12.990
Ontvangen waardeoverdrachten	-	1.450
Betaalde pensioenuitkeringen	-58.257	-52.182
Betaalde waardeoverdrachten	-57	-512
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	-11.810	-16.426
Ontvangen overige baten	966	1.270
Totaal kasstroom uit pensioenactiviteiten	156.175	121.634
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten		
Verkopen en aflossingen van beleggingen	3.308.751	1.786.438
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	74.822	62.994
Aankopen beleggingen	-3.544.396	-1.954.332
Betaalde kosten van vermogensbeheer	-4.943	-5.101
Totaal kasstroom uit beleggingsactiviteiten	-165.766	-110.001
Mutatie liquide middelen	-9.591	11.633
Stand liquide middelen per 1 januari	24.792	13.159
Stand liquide middelen per 31 december	15.201	24.792

Algemene toelichting

(Bedragen in duizenden euro's, tenzij anders aangegeven)

Inleiding

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Schoonmaak- en Glazenwassersbedrijf (hierna BPF Schoonmaak) is gevestigd in Amsterdam. BPF Schoonmaak regelt de pensioenen voor werknemers en oud-werknemers in de schoonmaak- en glazenwassersbranche. Alle werkgevers in deze bedrijfstak moeten zich bij het fonds aansluiten. BPF Schoonmaak betaalt uitkeringen bij ouderdom, overlijden en arbeidsongeschiktheid. BPF Schoonmaak staat ingeschreven in het handelsregister van de Kamer van Koophandel onder nummer 41177936.

Overeenstemmingsverklaring

De jaarrekening van BPF Schoonmaak voldoet aan de eisen die in de Pensioenwet en in Titel 9 Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek staan. Ook heeft BPF Schoonmaak rekening gehouden met de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving. Het bestuur heeft de jaarrekening op 23 mei 2018 vastgesteld.

Jaarrekening

De jaarrekening geeft een jaarlijks overzicht van de financiële situatie van het fonds. De balans is het overzicht van alle bezittingen of vorderingen en alle schulden of verplichtingen op 31 december. De staat van baten en lasten is een overzicht van opbrengsten (inkomsten) en kosten (uitgaven) in het boekjaar. En het kasstroomoverzicht laat zien hoeveel geld er binnenkwam en hoeveel geld er uit ging. BPF Schoonmaak maakt de jaarrekening elk jaar volgens vastgestelde (basis)regels. Al deze regels samen vormen het stelsel van de jaarrekening. Deze algemene toelichting beschrijft de regels van BPF Schoonmaak.

Grondslagen voor de waardering

In het stelsel van de jaarrekening staan ook regels om te bepalen wat de waarde van de bezittingen en schulden is. Dit zijn de grondslagen voor de waardering.

Algemeen

BPF Schoonmaak waardeert beleggingen en pensioenverplichtingen op reële waarde. Dat is hetzelfde als de marktwaarde. Soms lukt het niet om de reële waarde van een belegging goed vast te stellen. Dan berekent het fonds de waarde op een andere manier. Deze rekenmethode heet de geamortiseerde kostprijs.

Alle andere activa (dat zijn bezittingen of vorderingen) en passiva (dat zijn schulden of verplichtingen) waardeert het fonds op nominale waarde. Behalve als specifieke grondslagen bepalen dat het anders moet. De nominale waarde is de waarde die de activa of passiva vanaf het begin hebben. Toch komt deze nominale boekwaarde in de buurt van de reële waarde. Want deze vorderingen en schulden hebben allemaal een korte looptijd.

Schattingen en veronderstellingen

Om een jaarrekening te maken moet het bestuur oordelen vormen, veronderstellingen doen en schattingen maken. Deze oordelen, veronderstellingen en schattingen bepalen hoe het fonds grondslagen gebruikt. Ook hebben ze invloed op de waarde van activa en verplichtingen en baten en lasten in de jaarrekening. Het bestuur baseert de schattingen en veronderstellingen op ervaring en op andere betrouwbare factoren. Samen vormen de oordelen, veronderstellingen en schattingen de basis voor de boekwaarde van activa en

verplichtingen. Deze waarde kunt u niet zomaar uit andere bronnen afleiden.

Het bestuur beoordeelt de schattingen en veronderstellingen vaak. Als het nodig is, verandert het bestuur de schattingen. Heeft de verandering alleen gevolgen voor de periode waarin de schatting wordt herzien? Dan wordt de nieuwe schatting alleen opgenomen in die verslagperiode. Heeft de verandering gevolgen voor de verslagperiode én voor de toekomst? Dan wordt de nieuwe schatting opgenomen in de periode van verandering én in toekomstige perioden. In de toelichting bij de jaarrekening vindt u, waar nodig, meer uitleg over de oordelen, schattingen en veronderstellingen.

Opname van een actief, verplichting, bate of last

Een actief (dit is een bezitting) staat op de balans wanneer het waarschijnlijk is dat het fonds er in de toekomst economisch voordeel van heeft. Maar alleen als het fonds de waarde van dat voordeel betrouwbaar kan vaststellen. Een verplichting (dit is bijvoorbeeld een pensioen dat het fonds nu of in de toekomst moet uitkeren) staat op de balans als het waarschijnlijk is dat de verplichting leidt tot een uitstroom van geld. Maar alleen als het fonds de omvang van dat bedrag betrouwbaar kan vaststellen.

Baten (inkomsten) staan in de staat van baten en lasten wanneer het vermogen vergroot is door een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting. Maar alleen als het fonds de omvang betrouwbaar kan vaststellen. Lasten (uitgaven) staan in de staat van baten en lasten wanneer het vermogen is verkleind door een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting. Maar alleen als het fonds de omvang betrouwbaar kan vaststellen.

Een transactie kan ertoe leiden dat (bijna) alle toekomstige economische voordelen en (bijna) alle risico's van een actief of een verplichting naar een ander overgaan. Dan neemt het fonds het actief of de verplichting niet meer in de balans op.

Het fonds verwerkt transacties op handelsdatum (dit is het moment waarop het fonds de afspraak met de ander maakt) en niet op afwikkelingsdatum (dit is het moment waarop de afspraak uitgevoerd wordt, bijvoorbeeld betaald wordt). Daarom kan er een post 'nog af te wikkelen transacties' zijn. Deze post kan een actief of een passief zijn.

Saldering van een actief en een verplichting

Salderen betekent verrekenen. Een financieel actief en een financiële verplichting kunnen we gesaldeerd in de balans opnemen. Een voorbeeld van een financieel actief is een vordering of een saldo op een bankrekening. Een 'gewoon' actief is bijvoorbeeld een voorraad of een huis. Salderen mag alleen als het volgens de wet of het contract is toegestaan en de betaling en de ontvangst op hetzelfde moment afgewikkeld worden. Ook moeten we het voornemen hebben om dit zo te doen. Als er rentebaten en rentelasten horen bij de gesaldeerde posten, salderen we deze ook.

Transacties, vorderingen en schulden in vreemde valuta

Een transactie is een zakelijke overeenkomst. Het gaat om aan- of verkoop van goederen, geld of beleggingen. Het fonds belegt in gebieden met verschillende muntsoorten. Daarom zijn er ook transacties in andere muntsoorten dan de euro. Dat zijn transacties in vreemde valuta. Vonden deze transacties in de verslagperiode plaats? Dan staan ze in de jaarrekening tegen de koers op het moment van de transactie (de transactiedatum). Monetaire activa (bezittingen in geld) en passiva (schulden in geld) in vreemde valuta rekent het fonds om naar de euro tegen de koers op balansdatum. De koersverschillen die hieruit voortkomen nemen we op als bate of als last bij Beleggingsresultaten voor risico pensioenfondsen in de staat van baten en lasten.

1 Beleggingen voor risico pensioenfonds

Algemeen

Volgens de Pensioenwet moeten we beleggingen waarderen op reële waarde.

Vorderingen en schulden uit beleggingen die bij een bepaalde beleggingscategorie horen, nemen we als beleggingsdebiteuren en -crediteuren op in die beleggingscategorie. Dit doen we ook voor liquide middelen (geld op bankrekeningen) die bij een beleggingscategorie horen.

Vastgoedbeleggingen

Beursgenoteerde vastgoedfondsen waardeert BPF Schoonmaak tegen de reële waarde: de beurskoers op de balansdatum. Niet-beursgenoteerde beleggingen in vastgoedfondsen waarderen we anders. Eerst stellen we de waarde van de beleggingen in het vastgoedfonds vast. Daarna bepalen we wat ons aandeel in het vastgoedfonds is. Ons aandeel in die waarde staat op de balans. Soms wijken de waarderingsgrondslagen van vastgoedfondsen af van de waarderingsgrondslagen van het fonds. Dan passen we de waardering als het kan aan de waarderingsgrondslagen van BPF Schoonmaak aan.

Eind 2017 heeft BPF Schoonmaak geen vastgoed in eigen portefeuille meer. In 2016 waardeerden we beleggingen in vastgoed in eigen portefeuille tegen de reële waarde. Deze waarde baseerden we op taxatiewaarde. Onafhankelijke deskundigen deden de taxaties. Een taxatie is een deskundige schatting van de waarde. We hielden ook rekening met de verhuursituatie en/of renovatieactiviteiten. In de staat van baten en lasten verantwoordden we de effecten van wijzigingen in de reële waarden.

Aandelen

Beursgenoteerde aandelen en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen waardeert BPF Schoonmaak op reële waarde. Deze waarde is de beursnotering op de balansdatum. De reële waarde van niet-beursgenoteerde participaties in aandelenfondsen is gelijk aan de laatst bekende intrinsieke waarde (marktwaarde). Dit is ons aandeel in het zichtbare eigen vermogen op de balans van die aandelenfondsen.

Private equity-beleggingen waarderen we op marktwaarde, oftewel op de intrinsieke waarde. Private equity zijn investeringen in ondernemingen buiten de aandelenbeurzen om. Deze intrinsieke waarde halen we uit de laatste rapportages van de fondsmanagers en de fonds-van-fonds-managers. Dit zijn de managers van de fondsen waarin we beleggen.

We passen deze waarde aan voor nog te ontvangen en nog te betalen bedragen in de periode tot de balansdatum. Ook houden we rekening met eventuele belangrijke financiële gevolgen van gebeurtenissen na ontvangst van de rapportages.

Vastrentende waarden

Beursgenoteerde vastrentende waarden en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen waardeert BPF Schoonmaak op marktwaarde. De marktwaarde is de beurskoers op de balansdatum, met toevoeging van rente.

Leningen waarderen we op reële waarde. Deze waarde bepalen we door de toekomstige kasstromen (rente, aflossingen en verwachte boeterente bij vervroegde aflossingen) contant te maken op basis van de geldende marktrente. Hierin nemen we een opslag voor debiteurenrisico en liquiditeitsrisico mee.

Contant maken (of de contante waarde berekenen) van een toekomstige kasstroom betekent dat we zijn

waarde op de balansdatum bepalen. Dit doen we door rekening te houden met verwachte rentepercentages in de toekomst. Dit is de periode tussen de balansdatum en het moment van de kasstroom (ontvangst of betaling).

Deposito's en vorderingen op banken waarderen we op nominale waarde.

Derivaten

Derivaten is een verzamelnaam voor financiële contracten. Voorbeelden zijn opties, futures en swaps. Derivaten waardeert BPF Schoonmaak op reële waarde (de marktwaarde) van het contract. Voor beursgenoteerde contracten is dit de beurskoers op de balansdatum. De waardering van niet-beursgenoteerde contracten baseren we op beschikbare marktinformatie. Deze informatie gebruiken we daarna in waarderingsmodellen. Schuldposities in derivaten staan onder de overige schulden.

Overige beleggingen

Geldmarktbeleggingen waardeert BPF Schoonmaak op reële waarde, oftewel de contante waarde van de toekomstige kasstromen (rente en aflossing). Posities in rekening-courantsaldi waarderen we op nominale waarde.

Niet-beursgenoteerde belangen in infrastructuurbeleggingen (bijvoorbeeld wegen) waardeert BPF Schoonmaak op ons aandeel in de reële waarde van de onderliggende beleggingen. Hierbij nemen we ook de overige onderliggende activa en onderliggende verplichtingen mee die daar bij horen.

2 Vorderingen en overlopende activa

Wanneer we verwachten dat vorderingen oninbaar zijn (dus niet betaald worden), maken we hiervoor een voorziening. Dat betekent dat we een bedrag opzij zetten op de balans. Voor gelijksoortige posten met gelijksoortige risico's maken we één schatting van verliezen en risico's op balansdatum.

Overlopende activa zijn bijvoorbeeld vooruitbetaalde kosten. Vorderingen en overlopende activa die horen bij beleggingen, staan onder de beleggingen.

3 Overige activa

Onder overige activa vallen bijvoorbeeld de banktegoeden die meteen opeisbaar zijn (dit noemen we liquide middelen). Dat betekent dat we er gebruik van kunnen maken wanneer we dat willen. Deze tegoeden zijn anders dan tegoeden uit beleggingstransacties. Liquide middelen die horen bij beleggingstransacties staan onder de beleggingen.

4 Stichtingskapitaal en reserves

Algemeen

Stichtingskapitaal en reserves zijn het bedrag dat overblijft als alle actiefposten en schuldposten in de balans zijn opgenomen. Ook de technische voorzieningen horen bij de schuldposten.

Beleidsreserve

De beleidsreserve is gelijk aan de totale reserve, maar dan zonder de bestemmingsreserve beleggingen en de bestemmingsreserve premiedepot.

Bestemmingsreserve beleggingen

De bestemmingsreserve beleggingen is een buffer voor het opvangen van koersdalingen van beleggingen. De standaardtoets van De Nederlandsche Bank (DNB) bepaalt hoe groot deze buffer moet zijn. U leest hier meer over in de paragraaf Solvabiliteitsrisico in het hoofdstuk Risicobeheer en derivaten.

Bestemmingsreserve premiedepot

De bestemmingsreserve premiedepot is een buffer die gebruikt kan worden voor het verhogen van het opbouwpercentage als de feitelijke premie in verhouding tot de kostendekkende premie leidt tot een verlaging van het opbouwpercentage in 2018 of latere jaren. Deze bestemmingsreserve bestaat uit het positieve verschil tussen de feitelijke premie en de gedempte kostendekkende premie. De stand van de bestemmingsreserve per begin van het boekjaar wordt verhoogd met het beleggingsrendement over het boekjaar. Als deze bestemmingsreserve op een bepaald moment niet voor dat doel gebruikt kan worden dan houden we de reserve voor andere jaren aan. Het premiedepot moet volgens aanwijzingen van DNB worden gebruikt vóórdat een eventuele verlaging van de pensioenaanspraken mag worden doorgevoerd.

5 Technische voorzieningen

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds

De voorziening voor pensioenverplichtingen waardeert BPF Schoonmaak op marktwaarde. Hiervoor kiezen we de beste inschatting van toekomstige pensioenuitkeringen die nodig zijn voor de onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen op de balansdatum. Daarna maken we deze inschatting van de waarde contant. Dat betekent dat we uitrekenen hoeveel geld we nu moeten hebben om straks aan de verplichtingen te kunnen voldoen. Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de nominale aanspraken die deelnemers hebben opgebouwd en de onvoorwaardelijke (indexatie)toezeggingen die het fonds heeft gedaan op of voor 31 december. De contante waarde bepalen we met de nominale rentetermijnstructuur.

De berekening van de voorziening pensioenverplichtingen baseren we op:

- het pensioenreglement dat geldt op de balansdatum;
- de aanspraken die over de afgelopen deelnemersjaren zijn verworven;
- actuariële uitgangspunten.

De post voorziening pensioenverplichtingen bestaat uit de volgende onderdelen: voorziening basisregeling, voorziening arbeidsongeschiktheidspensioen (AOP) en voorziening premievrijstelling/IBNR.

1. Voorziening basisregeling

Dit zijn alle verplichtingen uit de basisregeling met betrekking tot het ouderdomspensioen/partnerpensioen.

2. Voorziening AOP

De voorziening arbeidsongeschiktheidspensioen is een voorziening voor ingegane arbeidsongeschiktheidspensioenen.

3. Voorziening premievrijstelling/IBNR

BPF Schoonmaak houdt bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen rekening met premievrije pensioenopbouw bij arbeidsongeschiktheid. Hiervoor baseren we ons op de contante waarde

van premies waarvoor vrijstelling bestaat.

De voorziening IBNR is voor zieke deelnemers waarvan we verwachten dat ze arbeidsongeschikt worden. De voorziening IBNR is een reservering voor de verwachte premievrije pensioenopbouw bij arbeidsongeschiktheid. De voorziening IBNR is aan het eind van het boekjaar ongeveer twee keer de risicopremie voor premievrije pensioenopbouw.

Actuariële uitgangspunten

Voor de voorziening pensioenverplichtingen hebben we ook actuariële uitgangspunten. Dat zijn uitgangspunten die de actuaaris gebruikt, zoals overlevingskansen (inschatting van de levensverwachting) en partnerfrequenties (inschatting van hoeveel deelnemers een partner hebben). BPF Schoonmaak gebruikt daarvoor alleen grondslagen die de toezichthouder goed vindt. De toezichthouder is DNB. We houden ook rekening met de voorspelbare trend in overlevingskansen.

We maken de berekeningen volgens deze actuariële grondslagen en veronderstellingen (geldend op 31 december 2017):

- Rekenrente: deze baseren we op de rentetermijnstructuur (verwachte rente in de toekomst) die DNB maandelijks publiceert. Eind 2017 was de rente gemiddeld 1,61 procent (eind 2016: 1,46 procent). De voorziening pensioenverplichtingen is op basis van deze rente gelijk aan de voorziening pensioenverplichtingen volgens de rentetermijnstructuur.
- Overlevingstafels: wij gebruiken de Prognosetafel AG2016 voor de gehele Nederlandse bevolking. Door de prognosetafel te gebruiken houden we rekening met de ontwikkeling van de verwachte sterfte. We passen de sterftekansen van de Prognosetafel AG2016 aan. Dit hangt onder andere af van leeftijd en geslacht. De sterfte binnen ons fonds wijkt namelijk af van de sterfte van de hele Nederlandse bevolking. Deze aanpassing noemen we de ervaringssterfte.
- De technische voorzieningen voor nabestaandenpensioenen die nog niet zijn ingegaan berekenen we met een partnerfrequentie. Vanaf 67 jaar gaan we uit van de werkelijke burgerlijke staat. Het partnerpensioen berekenen we volgens het uitgangspunt:
 - de partner van een verzekerde man is 3 jaar jonger,
 - de partner van een verzekerde vrouw is 3 jaar ouder,

Voor het wezenpensioen gebruiken we een opslag die gelijk is aan 0,5 procent (2016: 5,0 procent) van het niet ingegane partnerpensioen.

- Over de voorziening voor pensioenverplichtingen rekenen we een kostenopslag van 2,0 procent. Deze opslag is bestemd voor toekomstige administratie- en excassokosten. Excassokosten zijn de kosten die we maken om de pensioenuitkeringen te betalen.
- Om de voorziening voor toekomstige pensioenopbouw van arbeidsongeschikte deelnemers te bepalen gaan we uit van een kans van 10,0 procent dat iemand die arbeidsongeschikt is weer arbeidsgeschikt wordt.

Het bestuur besluit ieder jaar of het de opgebouwde pensioenaanspraken indexeert. Indexatie is hetzelfde als toeslag verlenen. Het betekent dat uw pensioen dan meegroeit met de inflatie. Zodat u met uw pensioen evenveel kunt blijven kopen. Alle indexatiebesluiten die op de balansdatum bestaan, nemen we mee in de berekening. Soms wordt na balansdatum voldaan aan van tevoren bepaalde voorwaarden voor indexatie. Dan nemen we ook indexatiebesluiten na balansdatum mee. BPF Schoonmaak houdt geen rekening met toekomstige salarisontwikkelingen.

Om indexatie te verlenen moet het fonds genoeg geld hebben. Het bestuur streeft ernaar jaarlijks een

indexatie te verlenen die maximaal gelijk is aan de stijging van het *CBS-indexcijfer (CPI)*, *alle huishoudens, afgeleid*. Met 'afgeleid' wordt bedoeld dat belasting- en accijnseffecten geen invloed hebben op de index.

6 Overige schulden en overlopende passiva

Schuld overgangsregeling (VPL)

Het fonds voert namens cao-partijen de overgangsregeling uit. Deze regeling is bedoeld voor een aparte groep deelnemers. Dit zijn de deelnemers die zijn geboren in 1948 tot en met 1955 én steeds werknemer zijn gebleven sinds 31 december 2006. BPF Schoonmaak koopt voor deze groep extra ouderdomspensioen in over het verleden. De voor de overgangsregeling ontvangen premies worden strikt gescheiden van de premie voor de pensioenregeling in de jaarrekening bijgehouden. De ontvangen premies laten we als vooruit ontvangen bedragen zien. Daarvoor nemen we een Schuld overgangsregeling op.

De Schuld overgangsregeling groeit door betaalde VPL-premies over het boekjaar en de beleggingsopbrengsten (zonder de opbrengsten uit de rentederivaten). De schuld neemt af door de inkoop van het extra ouderdomspensioen bij het fonds. We baseren de inkoop op de rentetermijnstructuur (verwachte rente in de toekomst), die we verhogen met de solvabiliteitsopslag (solvabiliteit is het vermogen dat het fonds op langere termijn moet hebben om aan de verplichtingen te kunnen voldoen).

Grondslagen voor resultaatbepaling

Algemeen

Baten en lasten rekenen we toe aan het boekjaar waarop deze betrekking hebben. De waarderingsgrondslagen voor de beleggingen en de voorziening pensioenverplichtingen bepalen voor een groot deel de posten in de staat van baten en lasten. We verantwoorden gerealiseerde én niet-gerealiseerde baten en lasten in het resultaat.

7 Premiebijdragen voor risico pensioenfonds

Premiebijdragen zijn bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen die werkgevers en werknemers aan ons betaalden of nog moeten betalen. Onder deze post worden ook de aan de deelnemers toegekende VPL-rechten opgenomen.

8 Beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds

Directe beleggingsopbrengsten

Directe beleggingsopbrengsten zijn rentebaten en -lasten, dividenden (dit zijn inkomsten uit aandelen), huuropbrengsten en vergelijkbare opbrengsten. Dividend verantwoorden we op het moment van betaalbaar stellen. Rentebaten en huuropbrengsten worden toegerekend aan de periode waar ze betrekking op hebben.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Indirecte beleggingsopbrengsten zijn de gerealiseerde en niet-gerealiseerde waardeveranderingen en valutaresultaten. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, staan als indirecte beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten.

Aankoopkosten verwerken we in de reële waarde van de beleggingen. Verkoopkosten verantwoorden we als onderdeel van de gerealiseerde waardeveranderingen.

Kosten van vermogensbeheer

Kosten van vermogensbeheer bestaan vooral uit vergoedingen voor het beheer en bewaarloon. Dit zijn alleen de kosten die door het fonds zelf betaald worden. De kosten die via beleggingsfondsen in rekening worden gebracht worden verrekend.

Verrekening van kosten

We verrekenen de exploitatiekosten van vastgoed (kosten voor onderhoud, beheer en verzekering) en de transactiekosten (aan- en verkoopkosten) die horen bij beleggingen. We brengen deze kosten in mindering op de directe en indirecte beleggingsopbrengsten.

9 Overige baten

De overige baten rekenen we toe aan de periode waarop ze betrekking hebben.

10 Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen zijn de aan deelnemers uitgekeerde bedragen, inclusief de afkopen. Afkopen is het in één keer uitbetalen van kleine pensioenen. De pensioenuitkeringen rekenen we toe aan het verslagjaar waarin ze thuishoren.

11 Pensioenuitvoeringskosten

Dit zijn de kosten die het fonds maakt om de pensioenregeling te kunnen uitvoeren, bijvoorbeeld administratiekosten. De pensioenuitvoeringskosten rekenen we toe aan de periode waarop ze betrekking hebben.

12 Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds

Pensioenopbouw

Dit is de contante waarde van de pensioenaanspraken die in het boekjaar zijn opgebouwd.

Rentetoevoeging

De rentetoevoeging aan de voorziening pensioenverplichtingen is gelijk aan de éénjaarsrente uit de DNB-rentetermijnstructuur op 1 januari 2017.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen

Verwachte pensioenuitkeringen berekenen we vooraf actuarieel. Dit nemen we op in de voorziening pensioenverplichtingen. Het bedrag dat we gebruiken voor de financiering van de pensioenen in de verslagperiode gaat van de voorziening af.

Mutatie voor pensioenuitvoeringskosten

Toekomstige pensioenuitvoeringskosten (met name excassokosten) berekenen we vooraf actuarieel en nemen we op in de voorziening pensioenverplichtingen. Het bedrag dat we gebruiken voor de financiering van de kosten in de verslagperiode gaat van de voorziening af.

Wijziging marktrente

Ieder jaar berekenen we per 31 december de marktwaarde van de voorziening pensioenverplichtingen op basis van de actuele rentetermijnstructuur. Het verschil tussen deze berekening en de berekening op basis van de rentetermijnstructuur van 31 december van vorig jaar laten we hier zien.

Wijziging door overdracht van rechten

Hier laten we de waardeverandering zien van de technische voorzieningen doordat deelnemers hun aanspraken overdragen van een ander pensioenfonds naar BPF Schoonmaak of van BPF Schoonmaak naar een ander pensioenfonds.

Inkoop VPL-aanspraken

Hier laten we de toename van de technische voorziening door inkoop van voorwaardelijk pensioen zien.

Wijziging door kanssystemen en overige

Hier laten we de resultaten zien die zijn ontstaan door afwijkingen ten opzichte van de veronderstellingen die gemaakt zijn, zoals langlevens, kortlevens en arbeidsongeschiktheid. Ook laten we hier de resultaten van overige mutaties zien.

Wijziging overige actuariële uitgangspunten

Het bestuur beoordeelt de actuariële grondslagen en/of berekeningsmethoden regelmatig. Het bestuur kan de grondslagen en methoden aanpassen om de reële waarde van de pensioenverplichtingen goed te berekenen. Dit doen we op basis van interne en externe actuariële deskundigheid.

13 Saldo overdracht van rechten

De post saldo overdracht van rechten is het saldo van overgenomen en overgedragen pensioenverplichtingen.

14 Overige lasten

De overige lasten rekenen we toe aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Grondslagen kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht stelt BPF Schoonmaak op volgens de directe methode. Bij deze methode halen we de kasstromen uit de staat van baten en lasten. We corrigeren de kasstromen voor de wijziging van de bijbehorende balansposities. We laten kasstromen uit pensioenactiviteiten (bijvoorbeeld betaalde uitkeringen en ontvangen premies) en kasstromen uit beleggingsactiviteiten (bijvoorbeeld ontvangen en betaalde rente op beleggingen) apart zien.

Toelichting op de balans

(Bedragen in duizenden euro's, tenzij anders aangegeven)

1 Beleggingen voor risico pensioenfonds

Overzicht totale waarde per beleggingscategorie

Eind 2017	vastgoed- beleggingen	aandelen	vastrentende waarden	derivaten	overige beleggingen	totaal
Belegde waarden in beleggingscategorie	336.247	1.268.301	3.025.312	65.271	95.909	4.791.040
Beleggingsdebiteuren	4.618	1.674	34.971	-	-	41.263
Liquide middelen	95	6.541	161	283	875	7.955
Beleggingscrediteuren	-	-	-	-	-	-
Stand per 31 december 2017	340.960	1.276.516	3.060.444	65.554	96.784	4.840.258

Eind 2016	vastgoed- beleggingen	aandelen	vastrentende waarden	derivaten	overige beleggingen	totaal
Belegde waarden in beleggingscategorie	222.975	1.177.671	2.925.856	416.581	105.142	4.848.225
Beleggingsdebiteuren	7.754	2	32.407	-	-	40.163
Liquide middelen	78	164	-2	215	671	1.126
Beleggingscrediteuren	-	-	-	-	-	-
Stand per 31 december 2016	230.807	1.177.837	2.958.261	416.796	105.813	4.889.514

Derivaten met een negatieve waarde staan als schuld op de creditzijde van de balans. In 2017 was de negatieve waarde van de derivaten 3.648 (2016: 418.246).

BPF Schoonmaak belegt niet actief in premiebijdragende instellingen.

We hebben, net als in 2016, geen beleggingen uitgeleend.

Verloopoverzicht van belegde waarden per beleggingscategorie

2017	vastgoed- beleggingen	aandelen	vastrentende waarden	derivaten	overige beleggingen	totaal
Stand per 1 januari 2017	222.975	1.177.671	2.925.856	416.581	105.142	4.848.225
Aankopen/verstrekkingen	95.188	239.622	2.186.694	377.332	645.560	3.544.396
Verkopen/aflossingen	-3.826	-249.212	-2.071.775	-322.354	-661.584	-3.308.751
Waardeontwikkeling	21.910	100.220	-15.463	8.311	6.791	121.769
	336.247	1.268.301	3.025.312	479.870	95.909	5.205.639
Mutatie derivaten passiva	-	-	-	-414.599	-	-414.599
Stand per 31 december 2017	336.247	1.268.301	3.025.312	65.271	95.909	4.791.040

2016	vastgoed- beleggingen	aandelen	vastrentende waarden	derivaten	overige beleggingen	totaal
Stand per 1 januari 2016	208.840	1.040.242	2.686.540	320.166	110.194	4.365.982
Aankopen/verstrekkingen	10.182	41.343	1.394.962	35.670	472.175	1.954.332
Verkopen/aflossingen	-10.518	-3.384	-1.263.285	-29.751	-479.500	-1.786.438
Waardeontwikkeling	14.471	99.470	107.639	86.822	2.273	310.675
	222.975	1.177.671	2.925.856	412.907	105.142	4.844.551
Mutatie derivaten passiva	-	-	-	3.674	-	3.674
Stand per 31 december 2016	222.975	1.177.671	2.925.856	416.581	105.142	4.848.225

In 2017 is de portefeuille aangepast. Er is een speciale portefeuille ingericht (de matchingsportefeuille) die bedoeld is om het renterisico te beheersen. Uitgangspunt daarbij is dat we de portefeuille weinig hoeven aan te passen en dat we zo weinig mogelijk gebruik maken van derivaten.

Om dat te bereiken is de looptijd van de staatsobligaties veel langer geworden. Daarom is de duratie van de vastrentende waarden gestegen. De duratie van de totale portefeuille is wel gelijk gebleven, omdat de duratie van de derivaten juist veel lager is geworden.

Om de portefeuille om te bouwen waren er veel eenmalige aan- en verkopen van vastrentende waarden en derivaten nodig. Deze wijzigingen zijn zichtbaar in de paragrafen Renterisico (S1), Kredietrisico (S5) en Concentratierisico (S8) in het hoofdstuk Risicobeheer en derivaten.

Reële waarde

Schattingen en oordelen

De beleggingen van het fonds hebben we bijna allemaal gewaardeerd tegen reële waarde op de balansdatum.

Voor de meeste beleggingen van het fonds kunnen we marktnoteringen gebruiken. Bij directe marktnoteringen wordt de waarde door een beurs bepaald. Bij afgeleide marktnoteringen wordt er via een beleggingsfonds belegd en hebben de beleggingen in dat fonds een waarde die door een beurs bepaald is. In deze groep zitten verder beleggingen waarbij de reële waarde bepaald wordt met markt- en beursinformatie (bijvoorbeeld valutakoersen) en informatie van onafhankelijke partijen. Voor sommige beleggingen zijn er geen marktnoteringen. Dan gebruiken we waarderingsmodellen en -technieken.

De tabel toont het verschil tussen marktnoteringen en waarderingsmodellen en -technieken:

	directe marktnoteringen	afgeleide marktnoteringen	waarderingsmodellen en - technieken	totaal
Waarde per 31 december 2017				
Vastgoedbeleggingen	-	-	336.247	336.247
Aandelen	1.013.776	245.144	9.381	1.268.301
Vastrentende waarden	2.261.364	548.814	215.134	3.025.312
Derivaten	-	65.271	-	65.271
Overige beleggingen	-	71.315	24.594	95.909
	3.275.140	930.544	585.356	4.791.040
Waarde per 31 december 2016				
Vastgoedbeleggingen	-	-	222.975	222.975
Aandelen	-	1.164.417	13.254	1.177.671
Vastrentende waarden	2.252.400	460.924	212.532	2.925.856
Derivaten	-	416.581	-	416.581
Overige beleggingen	-	68.534	36.608	105.142
	2.252.400	2.110.456	485.369	4.848.225

Schattingen van de reële waarde zijn een momentopname. We baseren ze op de marktomstandigheden en de beschikbare informatie over het financiële instrument. De schattingen zijn subjectief, ze bevatten onzekerheden en een oordeelsvorming (bijvoorbeeld rentestand, beweeglijkheid van de koers (volatiliteit) of schatting van kasstromen).

Belegde waarden in vastgoedbeleggingen

	31-12-2017	31-12-2016
Vastgoed in fondsen	336.247	219.135
Vastgoed in eigen portefeuille	-	3.840
Stand per 31 december	336.247	222.975

Belegde waarden in aandelen

	31-12-2017	31-12-2016
Aandelen in eigen portefeuille	1.013.776	-
Aandelen in beleggingsfondsen	245.144	1.164.417
Private equity	9.381	13.254
Stand per 31 december	1.268.301	1.177.671

In 2017 is de portefeuille aandelen op een andere manier ingericht. Nu belegt één vermogensbeheerder de portefeuille van het fonds. De aandelen waarin wordt belegd zijn van het fonds. Daarvoor belegde het fonds in aandelen via beleggingsfondsen.

Belegde waarden in vastrentende waarden

	31-12-2017	31-12-2016
Staatsobligaties	1.942.455	1.709.015
Obligatiebeleggingsfondsen	548.814	460.924
Bedrijfsobligaties	318.909	543.385
Hypotheke	215.134	212.532
Stand per 31 december	3.025.312	2.925.856

Belegde waarden in derivaten (met een positieve waarde)

	31-12-2017	31-12-2016
Rentederivaten	57.659	413.489
Valutaderivaten	7.612	3.092
Stand per 31 december	65.271	416.581

Belegde waarden in overige beleggingen

	31-12-2017	31-12-2016
Beleggingsfondsen (geldmarktfondsen)	71.315	68.534
Infrastructuur	24.594	36.608
Stand per 31 december	95.909	105.142

2 Vorderingen en overlopende activa**Specificatie vorderingen en overlopende activa**

	31-12-2017	31-12-2016
Nog te factureren premies	23.946	26.185
Vorderingen op werkgevers	24.522	33.831
Te vorderen administratiekosten	534	573
Terug te vorderen uitkeringen	151	132
Vooruitbetaalde crediteuren	-	4.015
Overige vorderingen	-	3
Stand per 31 december	49.153	64.739

Alle vorderingen hebben een resterende looptijd die korter is dan één jaar.

Specificatie vorderingen op werkgevers

	31-12-2017	31-12-2016
Werkgevers	36.833	47.306
Voorziening dubieuze debiteuren	-12.311	-13.475
Stand per 31 december	24.522	33.831

In 2017 onttrokken we een bedrag van 133 aan de voorziening (2016: 975 toevoeging). We schreven een bedrag van 1.031 aan premies over voorgaande jaren als oninbaar af (2016: 1.545).

Van de totale vordering op werkgevers per eind 2016 was een bedrag van 11 miljoen euro al ontvangen bij Stichting Dergengelden APG, maar nog niet doorgestort naar het fonds.

3 Overige activa

	31-12-2017	31-12-2016
Liquide middelen	15.201	24.792
Stand per 31 december	15.201	24.792

Liquide middelen zijn tegoeden op bankrekeningen die direct of op korte termijn vrij beschikbaar zijn. BPF Schoonmaak heeft geen kredietfaciliteiten. We maken dus geen gebruik van mogelijkheden om geld voor korte tijd te lenen.

4 Stichtingskapitaal en reserves

Mutatieoverzicht eigen vermogen

	Stand per 1 januari 2017	Uit bestemming saldo van baten en lasten	Stand per 31 december 2017
Beleidsreserve	-1.059.506	176.954	-882.552
Bestemmingsreserve beleggingen	829.511	49.332	878.843
Bestemmingsreserve premiedepot	61.026	13.577	74.603
Totaal	-168.969	239.863	70.894

Volgens het besluit van het bestuur in de vergadering van 23 mei 2018 is het positieve saldo van baten en lasten over 2017 van 239.863 euro verwerkt in de reserves.

Solvabiliteit

	31-12-2017		31-12-2016	
Aanwezig vermogen (exclusief bestemmingsreserve premiedepot)	4.791.116	99,9%	4.455.022	95,1%
Af: technische voorziening	4.794.825	100,0%	4.685.017	100,0%
Eigen vermogen	-3.709	-0,1%	-229.995	-4,9%
Af: vereist eigen vermogen	878.843	18,3%	829.511	17,7%
Vrij vermogen	-882.552	-18,4%	-1.059.506	-22,6%
Minimaal vereist eigen vermogen	217.061	4,5%	211.702	4,5%
Dekkingsgraad		99,9%		95,1%

Voor het bepalen van het vereist eigen vermogen gebruiken we het standaardmodel. Wij vinden dat de uitgangspunten van het standaardmodel goed aansluiten bij het risicoprofiel dat BPF Schoonmaak heeft.

Dekkingsgraad

De dekkingsgraad berekenen we door:

$$\frac{\text{Aanwezig vermogen}}{\text{Technische voorzieningen}} \times 100\%$$

Het aanwezig vermogen in deze berekening bestaat uit alle bezittingen verminderd met de overige schulden en de bestemmingsreserve premiedepot.

Beleidsdekkingsgraad

De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de dekkingsgraden van de afgelopen twaalf maanden. Per 31 december 2017 was de beleidsdekkingsgraad 99,1 procent. Eind 2016 was dit 90,9 procent.

De minimaal vereiste dekkingsgraad is 104,5 procent (2016: 104,5 procent) en de vereiste dekkingsgraad is 118,3 procent (2016: 117,7 procent). Met een beleidsdekkingsgraad van 99,1 procent heeft het fonds dus een tekort ten opzichte van de minimaal vereiste dekkingsgraad.

Herstelplan

In 2015 hebben we een herstelplan opgesteld volgens de regels van het nieuwe FTK. Dit herstelplan is goedgekeurd door toezichthouder DNB.

De belangrijkste maatregelen uit het herstelplan zijn;

- Het toekennen van lagere of geen toeslagen
- Het aanpassen van de premie
- Het korten van aanspraken.

Elk jaar moet er een geactualiseerd herstelplan worden opgesteld. In 2017 is het herstelplan dan ook geactualiseerd. Volgens dit herstelplan zou de beleidsdekkingsgraad van BPF Schoonmaak eind 2017 gelijk zijn aan 96,4 procent. Omdat de beleidsdekkingsgraad eind 2017 99,1 procent is lopen we voor op het herstelplan. De beleidsdekkingsgraad is per 31 december 2017 lager dan de minimaal vereiste dekkingsgraad. Per 31 december 2016 en 31 december 2015 was dit ook zo, maar per 31 december 2014 nog niet. Als de financiële positie niet verbetert, is 31 december 2020 daarom het eerst mogelijke jaareinde dat de beleidsdekkingsgraad vijf jaar achter elkaar lager kan zijn dan de minimaal vereiste dekkingsgraad. Als dat gebeurt moet het fonds een onvoorwaardelijke korting doorvoeren. We hebben op 1 april 2018 een nieuw herstelplan opgesteld. Dit herstelplan komt in de plaats van het herstelplan dat we in 2017 hebben opgesteld. Uit het nieuwe herstelplan blijkt dat het nog niet nodig is om extra maatregelen te nemen.

5 Technische voorzieningen

Specificatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds naar regeling

	31-12-2017	31-12-2016
Basisregeling	4.666.091	4.568.845
Voorziening (A)AOP	12.077	12.109
Voorziening premievrijstelling/IBNR	116.657	104.063
Stand per 31 december	4.794.825	4.685.017

Mutatieoverzicht voorziening pensioenverplichtingen

	2017	2016
Stand per 1 januari	4.685.017	4.061.801
Pensioenopbouw	220.960	201.410
Rentetoevoegingen	-10.282	-2.460
Onttrekking voor pensioenuitkeringen	-58.441	-51.908
Toevoeging voor pensioenuitvoeringskosten	2.826	2.561
Wijziging marktrente	-74.651	496.272
Wijziging overige actuariële uitgangspunten	1.068	-43.767
Wijziging door overdracht van rechten	-95	46
Inkoop VPL-aanspraken	20.340	19.963
Wijzigingen door kanssystemen en overige	8.083	1.099
	109.808	623.216
Stand per 31 december	4.794.825	4.685.017

Meer uitleg over de verschillende posten vindt u in de toelichting op de staat van baten en lasten (zie pagina 86).

Specificatie voorziening pensioenverplichtingen naar categorieën deelnemers

	31-12-2017		31-12-2016	
	aantal	bedrag	aantal	bedrag
Actieve deelnemers	124.219	2.334.629	120.075	2.303.248
Gewezen deelnemers	376.615	1.509.207	364.672	1.491.615
Pensioengerechtigden	25.938	730.641	23.648	684.273
Overige deelnemers		126.802		114.354
Netto pensioenverplichtingen		4.701.279		4.593.490
Opslag voor toekomstige kosten uitvoering pensioenregeling		93.546		91.527
Stand per 31 december		4.794.825		4.685.017

De voorziening pensioenverplichtingen heeft een langlopend karakter.

Het bedrag voor overige deelnemers betreft de voorziening voor premievrijstelling en arbeidsongeschiktheid.

6 Overige schulden en overlopende passiva

Specificatie overige schulden en overlopende passiva

	31-12-2017	31-12-2016
Derivaten met een negatieve waarde	3.648	418.246
Schuld overgangsregeling	32.097	42.124
Belastingen en premies sociale verzekeringen	1.312	1.161
Overige schulden	1.836	1.466
Stand per 31 december	38.893	462.997

Alle schulden behalve Derivaten met een negatieve waarde en de Schuld overgangsregeling hebben een resterende looptijd die korter is dan één jaar. De overige schulden bestaan vooral uit kosten die we nog moeten betalen.

De valutaderivaten met een negatieve waarde hebben een looptijd van korter dan een jaar. Dit betrof in 2017 een bedrag van 537 (2016: 13.893).

Van de rentederivaten met een negatieve waarde heeft een bedrag van 884 (2016: 59.196) een looptijd van langer dan een jaar maar korter dan vijf jaar. Een bedrag van 2.227 (2016: 345.157) heeft een looptijd van langer dan vijf jaar.

De Schuld overgangsregeling heeft een looptijd van korter dan vijf jaar.

Specificatie derivaten met een negatieve waarde

	31-12-2017	31-12-2016
Rentederivaten	3.111	404.353
Valutaderivaten	537	13.893
Stand per 31 december	3.648	418.246

Schuld overgangsregeling (VPL)

Het verloop van deze post is als volgt:

	2017	2016
Stand per 1 januari	42.124	49.545
Premie VPL betaald door werkgevers	12.102	12.990
Rendement	1.810	3.185
Onttrekking (inclusief solvabiliteitsopslag)	-23.939	-23.596
	-10.027	-7.421
Stand per 31 december	32.097	42.124

Risicobeheer en derivaten

BPF Schoonmaak belegt ook indirect. Dat betekent dat we meedoen in beleggingspools en -instellingen, die gespecialiseerd zijn in bepaalde beleggingen. Dat heet participeren in een beleggingsfonds. Om te kijken naar de risico's die het fonds loopt kijken we naar de beleggingen in de pools. Dit heet ook wel de doorkijkbenadering. De tabellen in deze paragraaf zijn opgesteld op basis van de doorkijkbenadering en wijken daarom af van de tabellen in de balans en de toelichting op de balans.

Solvabiliteitsrisico

Het beheer en de financiering van de pensioenverplichtingen brengen risico's met zich mee. De belangrijkste doelstelling van het fonds is het nakomen van de pensioentoezeggingen. Daarvoor streeft het fonds naar genoeg solvabiliteit ten opzichte van de marktwaarde van de pensioenverplichtingen. De solvabiliteit is de verhouding tussen de pensioenverplichtingen en het eigen vermogen op de balans. Als de solvabiliteit hoger is, kan het pensioenfonds beter aan zijn verplichtingen voldoen.

Het grootste risico voor het fonds is het solvabiliteitsrisico. Als de solvabiliteit lager dan nul is, dan heeft het fonds niet genoeg vermogen om de pensioenverplichtingen in de toekomst te dekken. Er zijn algemene normen en specifieke normen (opgelegd door de toezichthouder) om de solvabiliteit te bepalen. Als de solvabiliteit zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat het fonds de premie moet verhogen (voor de werkgevers en de deelnemers). Ook is er dan geen ruimte voor een eventuele indexatie van opgebouwde pensioenrechten. In het uiterste geval moet het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten verminderen.

BPF Schoonmaak berekent de gewenste solvabiliteit volgens het standaardmodel van DNB. Hierbij wordt naar verschillende risico's gekeken. Per risico wordt er een buffer aangehouden. De gewenste solvabiliteit wordt het vereist vermogen genoemd. De benodigde buffers worden vastgesteld op basis van de door het bestuur gewenste beleggingsmix in het komende jaar (strategische mix). Om risico's af te dekken heeft het fonds derivatencontracten afgesloten. Bij het bepalen van de vereiste buffers is hiermee rekening gehouden.

De tabel toont het tekort op FTK-grondslagen:

	31-12-2017	31-12-2016
Voorziening pensioenverplichtingen (FTK-waardering)	4.794.825	4.685.017
Vereiste buffers:		
S1 Renterisico	314.357	265.150
S2 Risico zakelijke waarden	516.053	502.270
S3 Valutarisico	141.257	113.006
S4 Grondstoffenrisico	-	-
S5 Kredietrisico	228.137	228.475
S6 Verzekeringstechnisch risico	174.209	175.432
S7 Liquiditeitsrisico	-	-
S8 Concentratierisico	-	-
S9 Operationeel risico	-	-
S10 Actief beheer	-	-
Diversificatie-effect	-495.170	-454.822
Totaal S (vereiste buffers)	878.843	829.511
Vereist vermogen (art. 132 Pensioenwet)	5.673.668	5.514.528
Aanwezig vermogen (totaal activa-schulden- bestemmingsreserve premiedepot)	4.791.116	4.455.022
Tekort	-882.552	-1.059.506

Beleid en risicobeheer

Het bestuur heeft beleid om risico's te beheersen:

- beleggingsbeleid;
- premiebeleid;
- toeslagbeleid.

Het bestuur baseert het beleid op uitvoerige analyses van te verwachten ontwikkelingen van de verplichtingen en de financiële markten. De laatste analyse is uitgevoerd in 2015.

De uitkomsten van deze analyses komen terug in beleggingsrichtlijnen die het bestuur ieder jaar vaststelt. Deze beleggingsrichtlijnen zijn de basis voor het beleggingsbeleid. De richtlijnen geven normen en limieten aan waarbinnen de uitvoering van het beleggingsbeleid moet gebeuren. Ze zijn gericht op het beheersen van de volgende belangrijkste (beleggings)risico's. Wij gebruiken derivaten om deze risico's te beperken.

Marktrisico (S1-S4)

Marktrisico is de kans op winst of verlies door een verandering van marktfactoren. Marktfactoren zijn bijvoorbeeld marktprijzen van aandelen, vastgoed en private equity (prijsrisico), maar ook valutakoersen (valutarisico) of rentes (renterisico).

De beleggingsdoelstellingen bepalen de beleggingsstrategie van het fonds. Door iedere dag de beleidskaders en richtlijnen voor de beleggingen te volgen probeert het fonds het marktrisico te beheersen. De complete marktposities worden iedere maand gerapporteerd aan het bestuur.

Renterisico (S1)

Het renterisico is het risico van de wijziging van de waarden van de portefeuille vastrentende waarden en de pensioenverplichtingen door veranderingen in de marktrente. De rentegevoeligheid meten we met de 'duratie'. Dat is het gewogen gemiddelde van de looptijden van een verzameling vastrentende waarden. De duratie geeft aan hoeveel procent de marktwaarde van een belegging of verplichting verandert als de rentecurve verschuift. Een hoge duratie betekent dat een beleggingsportefeuille erg gevoelig is voor veranderingen in de rente.

	31-12-2017		31-12-2016
	Waarde balanspost	Duratie	Duratie
Duratie van de vastrentende waarden	3.052.593	12,20	7,40
Duratie van de beleggingsportefeuille (na derivaten)	4.774.530	9,10	9,20
Duratie van de pensioenverplichtingen	4.794.825	23,20	24,30

Op de balansdatum is de gemiddelde looptijd (duratie) van de beleggingen veel korter dan de gemiddelde looptijd van de verplichtingen. Dit heet een 'duratie mismatch'. Bij een rentestijging zal de waarde van de beleggingen minder snel dalen dan de waarde van de verplichtingen (bij toepassing van de actuele marktrentestructuur). Daardoor stijgt de dekkingsgraad. Bij een rentedaling stijgt de waarde van beleggingen minder snel dan de waarde van de verplichtingen. Daardoor daalt de dekkingsgraad.

BPF Schoonmaak probeert de duratie mismatch te verkleinen. Bijvoorbeeld door kortlopende obligaties te vervangen door langlopende obligaties. Het fonds doet dit ook door renteswaps te gebruiken. Zo'n renteswap zorgt wel voor andere risico's. Zoals het tegenpartijrisico en het liquiditeitsrisico. Hoe het fonds met deze risico's omgaat staat op pagina 80 en pagina 82.

De tabel toont de samenstelling van de vastrentende waarden naar resterende looptijd:

	31-12-2017		31-12-2016	
Resterende looptijd < 1 jaar	273.267	9%	285.017	10%
Resterende looptijd > 1 jaar < 5 jaar	288.155	9%	754.825	26%
Resterende looptijd > 5 jaar	2.491.171	82%	1.886.817	64%
	3.052.593	100%	2.926.659	100%

Prijsrisico (S2)

Prijsrisico is een verandering van waarde door de ontwikkeling van marktprijzen. Verschillende factoren hebben invloed op die ontwikkeling: bijvoorbeeld een individuele belegging, de uitgevende instelling of algemene factoren. BPF Schoonmaak waardeert alle beleggingen tegen reële waarde. Veranderingen van waarde verwerken we direct in het beleggingsresultaat. Daardoor zijn wijzigingen in marktomstandigheden direct zichtbaar. Het fonds vangt het prijsrisico op door beleggingen te spreiden.

Deze tabel geeft de verdeling van het belegd vermogen in vastgoed naar sectoren weer:

	31-12-2017		31-12-2016	
Woningfondsen	216.986	64%	168.723	76%
Winkelfondsen	116.349	35%	47.393	21%
Kantorenfondsen	2.871	1%	2.966	1%
Participaties in overige vastgoedfondsen	41	0%	53	0%
Kantoren	-	0%	3.840	2%
	336.247	100%	222.975	100%

Al het vastgoed is belegd binnen Europa.

Deze tabel toont de verdeling van de aandelenportefeuille naar sectoren:

	31-12-2017		31-12-2016	
Informatietechnologie en telecommunicatie	279.590	22%	211.494	18%
Financiële instellingen (o.a. banken en verzekeraars)	263.764	21%	244.875	21%
Consumentengoederen	258.221	20%	258.704	22%
Industrie	131.061	10%	121.156	10%
Gezondheidszorg	126.072	10%	124.622	11%
Energie & nutsbedrijven	115.009	9%	119.694	10%
Overige	97.551	8%	94.461	8%
	1.271.268	100%	1.175.006	100%

In deze tabel ziet u hoe de aandelenportefeuille verdeeld is over regio's:

	31-12-2017		31-12-2016	
Ontwikkelde markten:				
Noord-Amerika	639.694	50%	441.979	38%
Europa	251.755	20%	411.754	35%
Pacific	138.551	11%	130.976	11%
Totaal ontwikkelde markten	1.030.000	81%	984.709	84%
Opkomende markten	241.268	19%	190.297	16%
	1.271.268	100%	1.175.006	100%

De tabel toont de verdeling van de vastrentende waarden naar sectoren:

	31-12-2017		31-12-2016	
Buitenlandse overheidsinstellingen	1.817.758	59%	1.781.532	61%
Nederlandse overheidsinstellingen	368.529	12%	94.506	3%
Industrie	363.960	12%	416.904	14%
Financiële instellingen	266.529	9%	380.327	13%
Andere instellingen	235.817	8%	253.390	9%
	3.052.593	100%	2.926.659	100%

In deze tabel ziet u de verdeling van vastrentende waarden naar regio:

	31-12-2017		31-12-2016	
Ontwikkelde markten	2.714.320	89%	2.575.375	88%
Opkomende markten	338.273	11%	351.284	12%
	3.052.593	100%	2.926.659	100%

BPF Schoonmaak belegt vooral in ontwikkelde markten, zoals Nederland, Duitsland en de Verenigde Staten. We beleggen ook in de regio's Latijns-Amerika en Rusland. Dit zijn de opkomende markten.

Valutarisico (S3)

Het fonds verkleint het valutarisico door valutatermijncontracten. Bij een aantal beleggingsfondsen wordt binnen het beleggingsfonds de vreemde-valutapositie volledig afgedekt. Daardoor loopt het fonds voor die beleggingen geen valutarisico. Deze beleggingen behandelen we als eurobeleggingen.

Een deel van de beleggingsportefeuille beleggen we buiten de euro in vreemde valuta. Van de belangrijkste valuta (Amerikaanse dollar, Britse pond en Japanse yen) wil het fonds 75 procent van de posities afdekken. Eind 2017 is 72,9 procent van de posities in deze drie valuta afgedekt. Met ingang van 2017 worden posities in Zwitserse frank niet meer afgedekt. In 2016 hoorde de Zwitserse frank ook bij de valuta waarvan het fonds de posities voor 75 procent wil afdekken. Eind 2016 was van de posities in deze vier valuta 71,9 procent afgedekt. Valuta-afdekking (en de aanpassing daarop) doen we aan het begin van een kwartaal en niet tijdens een kwartaal.

De tabel hieronder geeft het valutarisico weer. De bedragen in deze tabel zijn alleen gebaseerd op de doorkijkbenadering voor de beleggingen die actief door BPF Schoonmaak afgedekt worden en voor de post Overige. Na afdekking heeft het fonds nog een valutarisico op 15,2 procent (2016: 12,8 procent) van de totale beleggingsportefeuille.

				31-12-2017	31-12-2016
	Voor valutaderivaten	Valutaderivaten	percentage afgedekt	Nettopositie na valutaderivaten	Nettopositie na valutaderivaten
Euro	3.531.729	569.737		4.101.466	3.896.997
Amerikaanse dollar	644.752	-469.166	73%	175.586	132.995
Britse pond	67.454	-49.905	74%	17.549	33.032
Japanezen yen	91.809	-66.831	73%	24.978	23.368
Overige	493.694	23.337		517.031	384.876
	4.829.438	7.172		4.836.610	4.471.268

Een van de fondsen waarin BPF Schoonmaak belegt dekt alle valuta buiten de Amerikaanse dollar af. De afdekking van al deze valuta heeft een waarde van 23 miljoen euro (regel Overige kolom Valutaderivaten).

Valuta per beleggingscategorie

De totale waarden per beleggingscategorie in de tabellen hieronder zijn niet precies gelijk aan de waarden in andere tabellen in de risicoparagraaf. Dit komt doordat voor deze tabel geen doorkijk informatie wordt gebruikt voor beleggingen in een aantal beleggingsfondsen.

2017	Euro	Amerikaanse dollar	Britse pond	Japanezen yen	overig	totaal
Vastgoed	340.959	-	-	-	-	340.959
Aandelen	130.831	632.311	67.401	91.801	355.590	1.277.934
Vastrentende waarden	2.980.500	5.225	-	-	131.041	3.116.766
Derivaten	624.744	-463.269	-49.801	-66.816	27.540	72.398
Overige beleggingen	24.432	1.319	-51	-7	2.860	28.553
Stand per 31 december 2017	4.101.466	175.586	17.549	24.978	517.031	4.836.610

2016	Euro	Amerikaanse dollar	Britse pond	Japanezen yen	overig	totaal
Vastgoed	230.806	-	-	-	-	230.806
Aandelen	204.476	464.764	115.659	85.267	307.671	1.177.837
Vastrentende waarden	2.910.223	5.020	1	-	108.331	3.023.575
Derivaten	514.930	-337.556	-82.630	-61.899	-31.240	1.605
Overige beleggingen	36.562	767	2	-	114	37.445
Stand per 31 december 2016	3.896.997	132.995	33.032	23.368	384.876	4.471.268

In onderstaande tabel ziet u de (gemiddelde) koers van de belangrijkste vreemde valuta:

	31-12-2017	gemiddeld 2017	31-12-2016	gemiddeld 2016
Amerikaanse dollar	1,201	1,140	1,055	1,104
Britse pond	0,888	0,875	0,854	0,823
Japanse yen	135,270	127,408	123,021	120,367

Grondstoffenrisico (S4)

Grondstoffenrisico is het risico van waardedalingen van de grondstofprijzen. BPF Schoonmaak belegt niet in grondstoffen. Het fonds loopt hier dus geen risico.

Kredietrisico (S5)

Kredietrisico is het risico dat het fonds financiële verliezen lijdt door bijvoorbeeld een faillissement of tegenpartijen die niet kunnen betalen, terwijl het fonds wel vorderingen heeft. Voorbeelden zijn partijen die obligatieleningen uitgeven, banken waar we deposito's plaatsen of marktpartijen waarmee we *over the counter* (OTC)-derivatenposities aangaan. Met beursgenoteerde derivaten lopen we bijna geen kredietrisico.

Dit risico verkleinen we door op totaalniveau limieten te stellen aan tegenpartijen. We kunnen bij hypothecaire geldleningen vragen om extra zekerheden (zoals onderpand). Ook kunnen we voorzichtige verstrekkingnormen opleggen bij hypothecaire geldleningen.

Onder kredietrisico valt ook het 'settlementrisico'. Dit is het risico dat partijen, waarmee het fonds transacties is aangegaan, hun tegenprestatie niet meer kunnen verrichten. Daardoor lijdt het fonds financiële verliezen. Om het settlementrisico af te dekken belegt BPF Schoonmaak alleen in markten met een betrouwbaar systeem voor de afhandeling van transacties. Voordat we in nieuwe markten beleggen, doen we hier onderzoek naar. Niet-beursgenoteerde beleggingen, vooral OTC-derivaten, doen we alleen met partijen die ISDA/CSA-overeenkomsten hebben. Dat betekent dat posities van het fonds goed worden afgedekt door onderpand.

In het overzicht ziet u de kredietwaardigheid van debiteuren van de vastrentende portefeuille:

	31-12-2017		31-12-2016	
AAA	1.366.684	45%	272.079	9%
AA+	20.026	1%	73.460	3%
AA	628.273	21%	599.113	20%
AA-	37.669	1%	579.962	20%
A+	19.759	1%	26.581	1%
A	81.560	3%	120.805	4%
A-	66.970	2%	106.113	4%
BBB+	75.571	2%	218.895	7%
BBB	76.169	2%	123.236	4%
BBB-	62.907	2%	236.779	8%
Lager dan BBB-	349.434	11%	284.935	10%
Geen rating	267.571	9%	284.701	10%
	3.052.593	100%	2.926.659	100%

De kredietwaardigheid bepalen we op basis van beoordelingen van kredietbeoordelaars Standard & Poor's, Moody's en Fitch. Als eerste gebruiken we de beoordeling van Standard & Poor's. Wanneer daar geen beoordeling aanwezig is, gebruiken we de beoordeling van Moody's. Als daar ook geen beoordeling aanwezig is, gebruiken we de beoordeling van Fitch.

De regel 'Geen rating' bevat vooral leningen en beleggingen in hypotheekfondsen. Deze hebben geen rating (bepaling van de kredietwaardigheid).

Het fonds is in 2017 meer gaan beleggen in Nederlandse en Duitse staatsobligaties. Deze obligaties hebben een hoge kredietwaardigheid (AAA). Hierdoor is het aandeel in de categorie AAA flink gestegen vergeleken bij vorig jaar.

Verzekeringstechnische risico's (actuariële risico's) (S6)

Langlevenrisico

Langlevenrisico is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan verwacht. Bij het bepalen van de voorziening pensioenverplichtingen gaat het fonds uit van een gemiddelde levensverwachting. Als deelnemers langer leven dan verwacht is er onvoldoende pensioenvermogen opgebouwd voor de uitkering van de pensioenverplichtingen in de toekomst. BPF Schoonmaak gebruikt de Prognosetafel AG2016 met startkolom 2018. De sterftেকansen hebben we aangepast, omdat de sterfte van alle deelnemers en pensioengerechtigden binnen het fonds afwijkt van de sterfte van de gehele Nederlandse bevolking. Dit is de zogenoemde ervaringssterfte.

Overlijdensrisico

Wanneer een deelnemer overlijdt, moet het fonds mogelijk een nabestaandenpensioen toekennen waarvoor het geen voorzieningen heeft getroffen. Dit heet het overlijdensrisico.

Arbeidsongeschiktheidsrisico

Wanneer een deelnemer arbeidsongeschikt wordt, hoeft hij voor het arbeidsongeschikte gedeelte geen pensioenpremie meer te betalen aan het fonds. De pensioenopbouw wordt dan voor dat deel voortgezet. Hij heeft mogelijk ook nog recht op arbeidsongeschiktheidspensioen. Dit is het arbeidsongeschiktheidsrisico. Hiervoor moeten we voorzieningen treffen en brengen we een risicopremie in rekening. Het verschil tussen de risicopremie en de werkelijke kosten verwerken we in het resultaat. De actuariële uitgangspunten voor de risicopremie herzien we regelmatig.

Het beleid van BPF Schoonmaak is om het overlijdens- en arbeidsongeschiktheidsrisico niet te herverzekeren.

Indexatierisico

Het bestuur van het fonds streeft ernaar het pensioen te indexeren. Dit kan alleen als het fonds genoeg geld heeft. Dat hangt af van de ontwikkelingen in inflatie, bevolkingsopbouw, de rente en het rendement. We houden hierbij rekening met de strategische beleggingsmix 2017. De indexatietoezegging is voorwaardelijk.

Het indexatiebeleid vindt u op pagina 59.

Liquiditeitsrisico (S7)

Liquiditeitsrisico is het risico dat we beleggingen niet op tijd en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen omzetten in liquide middelen. Liquide middelen zijn de geldmiddelen waarover we onmiddellijk kunnen beschikken. Mogelijk kan het fonds hierdoor op korte termijn niet aan zijn verplichtingen voldoen. Liquiditeitsrisico is een kortetermijnrisico. De andere risico's zijn vooral langeretermijnrisico's (solvabiliteit).

Het liquiditeitsrisico beheersen we door voldoende ruimte te nemen voor liquiditeitsposities in het strategische en tactische beleggingsbeleid. Ook houden we rekening met de directe beleggingsopbrengsten en met andere inkomsten, zoals premies. BPF Schoonmaak heeft genoeg obligaties die direct zonder waardeverlies kunnen worden omgezet in geldmiddelen. Zo kunnen we een eventuele onvoorziene uitstroom van geldmiddelen financieren.

Concentratierisico (S8)

Concentratierisico's kunnen optreden als activa en passiva niet goed gespreid zijn over regio's, economische sectoren of tegenpartijen.

Grote posten kunnen een concentratierisico vormen. Eerst moeten we bepalen welke posten groot zijn. Daarvoor tellen we per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur op. Elke post die meer dan 5 procent van de totale beleggingsportefeuille of de beleggingscategorie is, is een grote post.

Dit zijn de grote posten op 31 december 2017:

	31-12-2017	31-12-2016
Staatsobligaties Duitsland	913.541	575.718
Staatsobligaties Frankrijk	563.321	432.910
Staatsobligaties Nederland	368.529	89.188

Operationeel risico (S9)

Het fonds loopt operationeel risico als:

- transacties niet goed worden afgewikkeld;
- gegevens niet goed worden verwerkt;
- informatie verloren gaat;
- er fraude wordt gepleegd.

Het fonds probeert deze risico's onder controle te houden door hoge kwaliteitseisen aan de uitvoeringsorganisaties te stellen. Het bestuur controleert regelmatig of de uitvoeringsorganisaties zich houden aan deze kwaliteitseisen.

Actief beheer (S10)

Het actief beheer risico is het risico dat ontstaat als afwijkende posities in aandelen worden ingenomen ten opzichte van de strategische portefeuille. BPF Schoonmaak maakt weinig gebruik van actief beheer. Hierdoor hoeft het fonds geen buffer voor actief beheer aan te houden.

Specifieke financiële instrumenten (derivaten)

Voor de uitvoering van het beleggingsbeleid gebruikt BPF Schoonmaak ook financiële derivaten. Financiële derivaten zijn beleggingsinstrumenten waarvan de waarde gebaseerd is op de waarde van een ander goed. Het andere goed heet ook wel de onderliggende waarde. Het fonds gebruikt derivaten alleen als dit passend is binnen het algemene beleggingsbeleid. Het bestuur stelt grenzen (limieten) vast. Het risicoprofiel (inclusief de economische effecten van derivaten) en de samenstelling van de portefeuille moeten binnen deze grenzen blijven.

BPF Schoonmaak gebruikt derivaten vooral om het valutarisico en het renterisico af te dekken. Een van de belangrijkste risico's bij derivaten is het kredietrisico. Dit is het risico dat tegenpartijen niet aan hun betalingsverplichtingen kunnen voldoen. We verkleinen dit risico door alleen transacties aan te gaan met betrouwbare partijen. Ook werken we zoveel mogelijk met onderpand.

Het fonds gebruikt de volgende financiële derivaten:

- *Futures*
Dit zijn standaard beursgenoteerde instrumenten waarmee het fonds snel posities kan wijzigen.
- *Valutatermijncontracten*
Dit zijn contracten die het fonds met individuele banken afsluit. De partijen spreken af om valuta te verkopen en andere valuta aan te kopen. De prijs en de datum zijn van tevoren vastgesteld. Met valutatermijncontracten kunnen we valutarisico's afdekken.
- *Renteswaps*
Dit zijn contracten met individuele banken. De partijen spreken af om rentebetalingen over een nominale hoofdsom uit te wisselen. Met swaps kan het fonds de rentegevoeligheid van de portefeuille beïnvloeden.

De tabel geeft inzicht in de posities van de renteswaps:

	Contractomvang ontvangst vaste rente	Contractomvang betaling vaste rente	Reële waarde activa	Reële waarde passiva
Stand 31 december 2017	253.250	-120.000	57.659	3.111
Stand 31 december 2016	1.746.250	-2.017.000	413.489	404.353

Bij de renteswaps wordt een rente met een vast percentage geruild met een rente met een variabel percentage. Het fonds sluit swapcontracten af waarbij een vaste rente ontvangen wordt en een variabele rente betaald wordt (linkerkolom Contractomvang in de tabel). Het fonds sluit ook swapcontracten af waarbij een vaste rente betaald wordt en een variabele rente ontvangen wordt (rechterkolom Contractomvang in de tabel).

Op sommige derivaten ontvangen of betalen we tijdelijk onderpand. Dit is een zekerheid voor de waarde van de derivaten. Eind 2017 hadden we onderpand ontvangen voor 56.567 euro (2016: 20.624 euro aan onderpand in stukken gestort). Hier stond een nettowaarde van de swaps van 54.548 positief tegenover (2016: 9.136 positief).

De tabel geeft inzicht in de posities van de valutatermijncontracten en futures:

Type contract	Contractomvang	Reële waarde activa	Reële waarde passiva
Stand per 31 december 2017			
Valutatermijncontracten	564.917	7.612	537
Futures	25.086	-	-
Stand per 31 december 2016			
Valutatermijncontracten	516.537	3.092	13.893
Futures	65.410	-	-

Systemrisico

Systemrisico is het risico dat het wereldwijde financiële systeem (de internationale markten) niet langer goed werkt. Hierdoor zijn beleggingen van het fonds niet langer te verkopen en verliezen ze zelfs (tijdelijk) hun waarde. Dit risico kan het fonds niet beheersen.

Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

(Bedragen in duizenden euro's)

Ontvangen en verstrekte zekerheden en garanties

Dit heeft betrekking op de onderpanden die ontvangen zijn voor derivaten. Zie de toelichting op de vorige pagina.

Contractuele verplichtingen

BPF Schoonmaak besteedt de administratieve uitvoering uit aan APG Rechtenbeheer N.V. Het fonds heeft met APG een overeenkomst voor onbepaalde tijd afgesloten, met een opzegtermijn van één jaar. De totale verplichting voor 2018 bedraagt ongeveer 15.000 euro.

Voor de beleggingen heeft BPF Schoonmaak overeenkomsten voor onbepaalde tijd afgesloten met meerdere vermogensbeheerders. Deze contracten zijn op korte termijn opzegbaar. De totale verplichting voor 2018 is ongeveer 5.000 euro (schatting op basis van 2017).

Investerings- en stortingsverplichtingen

Vooruitlopend op verwachte inkomende kasstromen heeft het fonds op de balansdatum investerings- en stortingsverplichtingen.

	31-12-2017	31-12-2016
Vastgoed	15.074	16.725
Private equity	2.720	3.019
Infrastructuur	1.725	1.741
	19.519	21.485

We verwachten dat we deze verplichtingen in het volgende boekjaar bijna helemaal afwikkelen.

Toelichting op de staat van baten en lasten

(Bedragen in duizenden euro's, tenzij anders aangegeven)

7 Premiebijdragen voor risico pensioenfonds

	2017	2016
Werknemersgedeelte	104.829	104.919
Werkgeversgedeelte	95.844	95.926
	200.673	200.845
Ingekochte VPL-aanspraken (inclusief solvabiliteitsopslag)	23.939	23.596
	224.612	224.441

De premiebijdrage van werkgevers en werknemers is 20,1 procent (2016: 20,1 procent) van de pensioengrondslag. Daarnaast betalen werkgevers nog 1,3 procent (2016: 1,3 procent) premie voor de overgangsregeling. Deze premie wordt niet als premiebijdrage voor risico pensioenfonds gepresenteerd.

De ontvangen gelden voor de overgangsregeling worden opgenomen onder Overige schulden en overlopende passiva als Schuld overgangsregeling. De aan de deelnemers toegekende VPL-rechten worden als bedrag op de Schuld overgangsregeling in mindering gebracht en als premiebatens opgenomen.

Volgens artikel 130 van de Pensioenwet moeten pensioenfondsen drie soorten premies in de jaarrekening opnemen:

- zuivere kostendeekkende premie;
- gedempte kostendeekkende premie;
- feitelijke premie.

De omvang van deze premies is als volgt:

	2017	2016
Zuivere kostendeekkende premie	279.825	258.507
Feitelijke premie	200.673	200.845
Gedempte kostendeekkende premie	189.903	195.790

De zuivere kostendeekkende premie is gebaseerd op de marktrente (nominale rentetermijnstructuur van 1 januari 2017 gepubliceerd door DNB). De zuivere kostendeekkende premie is de minimale premie die het fonds nodig heeft om de pensioenregeling uit te voeren. De zuivere kostendeekkende premie kan sterk schommelen, door uitschieters in rente en rendement. Daarom stelt een fonds ook een stabielere gedempte kostendeekkende premie vast. Het bestuur heeft de gedempte kostendeekkende premie vastgesteld op basis van een verwacht reëel rendement van 2,51 procent (2016: 2,45 procent).

Het fonds past geen premiekortingen en/of premieopslagen toe.

De premie over het boekjaar is als bate verantwoord. De tabellen hieronder laten zien hoe de zuivere kostendeekkende premie en de gedempte kostendeekkende premie zijn samengesteld:

Zuivere kostendeekkende premie

	2017	2016
Kosten pensioenopbouw	224.955	205.010
Pensioenuitvoeringskosten	16.222	17.223
Mutatie dekking voor excassokosten in Technische voorzieningen	-1.169	-1.038
Solvabiliteitsopslag	39.817	37.312
	279.825	258.507

Gedempte kostendeekkende premie

	2017	2016
Kosten pensioenopbouw	174.850	179.605
Pensioenuitvoeringskosten	16.222	17.223
Mutatie dekking voor excassokosten in Technische voorzieningen	-1.169	-1.038
	189.903	195.790

Voor de berekening van de gedempte kostendeekkende premie gaat het fonds sinds 2016 uit van het verwacht reëel rendement.

8 Beleggingsresultaten voor risico pensioenfondsen

De beleggingsresultaten voor risico pensioenfondsen over 2017 zijn:

	Directe beleggingsopbrengsten	Indirecte beleggingsopbrengsten	Kosten vermogensbeheer	Totaal 2017
Vastgoedbeleggingen	8.549	18.201	-71	26.679
Aandelen	19.202	100.225	-879	118.548
Vastrentende waarden	55.063	-15.464	-3.078	36.521
Derivaten	6.516	8.309	-764	14.061
Overige beleggingen	-48	6.937	-151	6.738
	89.282	118.208	-4.943	202.547
Valutaresultaten	-	-2.971	-	-2.971
	89.282	115.237	-4.943	199.576
Toevoeging rendement aan Schuld overgangsregeling				-1.810
				197.766

De beleggingsresultaten voor risico pensioenfondsen over 2016 zijn:

	Directe beleggingsopbrengsten	Indirecte beleggingsopbrengsten	Kosten vermogensbeheer	Totaal 2016
Vastgoedbeleggingen	8.332	14.472	-114	22.690
Aandelen	-71	99.550	-778	98.701
Vastrentende waarden	60.360	107.638	-3.252	164.746
Derivaten	-13.203	86.822	-811	72.808
Overige beleggingen	485	2.273	-146	2.612
	55.903	310.755	-5.101	361.557
Valutaresultaten	-	-47	-	-47
	55.903	310.708	-5.101	361.510
Toevoeging rendement aan Schuld overgangsregeling				-3.185
				358.325

De kosten van vermogensbeheer bedragen 4.943 (2016: 5.101). Deze kosten bestaan vooral uit vergoedingen voor het beheer en bewaarloon.

Transactiekosten (aan- en verkoopkosten) zijn gesaldeerd met de beleggingsopbrengsten. De transactiekosten voor de directe beleggingen (die door BPF Schoonmaak zelf worden betaald) zijn 1.273

(2016: 2.860). Deze transactiekosten zijn onderdeel van de totale transactiekosten van 3.845 (2016: 4.649) die we in het uitgebreide kostenoverzicht in het bestuursverslag laten zien. In dat totaal zijn ook schattingen opgenomen. Ook de exploitatiekosten van vastgoed (kosten voor onderhoud, beheer, verzekering) zijn verrekend met de beleggingsopbrengsten. In 2017 waren de kosten 182 (2016: 416).

9 Overige baten

	2017	2016
Rente	241	1.049
Onttrekking/dotatie voorziening dubieuze debiteuren	1.010	-976
Overige baten	747	183
	1.998	256

10 Pensioenuitkeringen

	2017	2016
Ouderdomspensioen	39.806	35.802
Partnerpensioen	7.704	6.748
Arbeidsongeschiktheidspensioen	1.386	1.480
Wezenpensioen	285	284
Prepensioen	-	1
Afkopen	9.220	7.864
	58.401	52.179

Afkopen is het in één keer uitbetalen van kleine pensioenen. Dat doen we als pensioenen lager zijn dan de wettelijke afkoopgrens van 468 euro per jaar (2016: 466 euro per jaar). Ook kleine pensioenen van gewezen deelnemers kopen we af. Dit zijn pensioenen lager dan 114 euro per jaar (2016: 114 euro per jaar).

11 Pensioenuitvoeringskosten

	2017	2016
Administratiekosten	14.651	15.344
Bestuurskosten	654	648
Contributies en bijdragen	513	458
Controle- en advieskosten (exclusief accountantskosten)	296	663
Accountantskosten	80	85
Overig	28	25
	16.222	17.223

De accountantskosten kunnen we onderverdelen in:

	2017	2016
Controle van de jaarrekening	80	85
Andere controleopdrachten	-	-
Fiscale advisering	-	-
Andere niet-controleopdrachten	-	-
	80	85

Aantal personeelsleden

Het fonds heeft net als vorig boekjaar niemand in dienst. BPF Schoonmaak besteedt de pensioenuitvoering volledig uit aan APG Rechtenbeheer N.V.

Bestuurskosten

Bestuurskosten zijn de vergoedingen voor het werk dat hoort bij de bestuurs- en commissievergaderingen. De vergoedingen bestaan uit:

- kosten voor de uitvoerend bestuurders 275 (2016: 321);
- beloning van niet uitvoerende bestuursleden 245 (2016: 229) en vacatiegeld aan leden van het verantwoordingsorgaan 34 (2016: 30) voor de vervulling van hun functie, zoals het voorbereiden en bijwonen van vergaderingen. Totaal 279 (2016: 259);
- opleidingskosten bestuursleden 34 (2016: 19);
- kosten auditcommissie 54 (2016: 27);
- reis- en verblijfkosten 12 (2016: 22)

12 Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen zijn verlaagd met een negatieve rente van 0,217 procent (2016: 0,060 procent negatief), dat is -10.282 euro (2016: -2.460 euro). Het rentepercentage is afgeleid van de eenjaarsrente uit de rentetermijnstructuur aan het begin van het boekjaar. DNB publiceert deze rentetermijnstructuur.

Wijziging marktrente

Door de wijziging van de rentetermijnstructuur is de voorziening 74.651 euro gedaald (2016: 496.272 gestegen).

Overige wijzigingen in de voorziening pensioenverplichtingen

	2017	2016
Wijzigingen door kanssystemen en overige		
Sterfte	-6.293	-3.010
Arbeidsongeschiktheid	16.474	7.317
Mutaties	-2.098	-3.208
Totaal wijzigingen door kanssystemen en overige	8.083	1.099
Wijzigingen overige actuariële uitgangspunten	1.068	-43.767
Totaal overige wijzigingen	9.151	-42.668

De wijziging overige actuariële uitgangspunten in 2017 bestaat uit de volgende wijzigingen:

1. In 2017 is besloten om de voorziening voor de wezenpensioenen te verlagen van 5,0% naar 0,5% van de voorziening van de nabestaandenpensioenen. Dit leidde tot een afname van de voorziening van 4.925.
2. In 2017 is verder besloten om de premie voor premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid per 1 januari 2018 te verhogen van 0,9% van de pensioengrondslagsom naar 1,2% van de pensioengrondslagsom. Dit leidde tot een verhoging van de IBNR-reserve. Deze toename bedroeg 5.993.

In totaal steeg de voorziening door de wijziging in actuariële grondslagen met 1.068.

De wijziging overige actuariële uitgangspunten in 2016 bestond uit het gebruik van een andere prognosetafel en een andere ervaringssterfte. Doordat we per eind 2016 gebruik maakten van Prognosetafel AG2016 in plaats van Prognosetafel AG2014 steeg de voorziening met 22.043. Het gebruik van een andere ervaringssterfte per eind 2016 zorgde ervoor dat de voorziening daalde met 65.810. In totaal daalde de voorziening door de wijziging in actuariële grondslagen met 43.767.

Wijzigingen door overdracht van rechten

	2017	2016
Toekenning	-33	666
Onttrekking	-62	-620
	-95	46

13 Saldo overdracht van rechten

	2017	2016
Inkomende waardeoverdrachten	-	-605
Uitgaande waardeoverdrachten	57	512
	57	-93

Nieuwe deelnemers hebben vaak al pensioen opgebouwd bij een ander pensioenfonds. Ze kunnen dit pensioen meenemen. Ook kunnen ex-deelnemers het pensioen dat ze bij ons hebben opgebouwd meenemen naar een ander pensioenfonds. Dit heet waardeoverdracht. Bij een inkomende waardeoverdracht krijgen we geld: we ontvangen de contante waarde van premievrije pensioenaanspraken, die deelnemers tot de ontslagdatum bij het pensioenfonds of de pensioenverzekeraar van de vorige werkgever hebben opgebouwd. Met de ontvangen koopsommen kopen we pensioenaanspraken in. Bij een uitgaande waardeoverdracht gaat er geld uit: de contante waarde van premievrije pensioenaanspraken die deelnemers tot de ontslagdatum hebben opgebouwd maken we over aan het pensioenfonds of de pensioenverzekeraar van de nieuwe werkgever.

In de Pensioenwet staat dat deelnemers geen nieuwe waardeoverdrachten meer mogen doen als de dekkingsgraad van het fonds lager is dan 100 procent.

14 Overige lasten

	2017	2016
Overige lasten	25	-
	25	-

Belastingen

BPF Schoonmaak hoeft geen vennootschapsbelasting te betalen.

Vaststelling van het jaarverslag door het bestuur

Het bestuur van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Schoonmaak- en Glazenwassersbedrijf heeft het jaarverslag 2017 op 23 mei 2018 in 's-Hertogenbosch vastgesteld.

B. van de Belt

E.A. Simons

T.F.M. Schets

R.H. Sprenkels

D.H.M. Muusers

H. Roeten

E. von Weiler

C.H.L. Kwakkelstein

W.L.M. Schapendonk-van Horne

Overige gegevens

Statutaire regeling voor de bestemming van het saldo van baten en lasten

De statuten van het fonds zeggen niets over de bestemming van het saldo van baten en lasten.

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Schoonmaak- en Glazenwassersbedrijf te Utrecht aan Mercer (Nederland) B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2017.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaaris ben ik onafhankelijk van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Schoonmaak- en Glazenwassersbedrijf, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 44,5 miljoen. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 2,225 miljoen te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld. Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van de artikelen 131, 132 en 133 waaraan niet wordt voldaan omdat er sprake is van een negatief eigen vermogen.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen. Deze situatie bestaat voor het derde achtereenvolgende jaareinde.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Schoonmaak- en Glazenwassersbedrijf is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening slecht, omdat het aanwezig vermogen lager is dan het minimaal vereist eigen vermogen.

Amstelveen, 23 mei 2018

Drs. S.I. Keijmel AAG

verbonden aan Mercer (Nederland) B.V.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan het bestuur van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Schoonmaak- en Glazenwassersbedrijf

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2017

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2017 van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Schoonmaak- en Glazenwassersbedrijf te Amsterdam gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Schoonmaak- en Glazenwassersbedrijf per 31 december 2017 en van het saldo van baten en lasten over 2017 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

De jaarrekening bestaat uit:

1. De balans per 31 december 2017;
2. De staat van baten en lasten over 2017;
3. De toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie "Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening".

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Schoonmaak- en Glazenwassersbedrijf zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- Belangrijke cijfers;
- Organisatie;
- Verslag van het bestuur;

Overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- Met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- Alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder de belangrijke cijfers, organisatie, verslag van het bestuur en de overige gegevens, in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is, waarbij opgemerkt wordt dat het bestuur op basis van de Pensioenwet het korten van pensioenen als ultimum remedium kan inzetten.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid, waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.

- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting.
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- Het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat de stichting haar continuïteit niet langer kan handhaven.
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen.
- Het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Amsterdam, 23 mei 2018

Deloitte Accountants B.V.

Was getekend: Drs. M. van Luijk RA